

ELSŐ FELVONÁS

A függöny közepén vetítővászon. Az első vetített kép: a színház neve és „Mi újság a nagyvilágban?”. A bemondó hangját halljuk

BEMONDÓ Az igazgatóság szíves figyelmükbe ajánlja legújabb híreit: Mi újság a nagyvilágban?

Vetített kép: a Nap megjelenik a horizont fölött

A Long Island-i Freeportból jelentik: a nap ma reggel hat óra harminckét perckor fölkel. Az örvendetes tényt Mrs. Dorothy Stetson Long Island-Freeport-i lakos észlelte. Nyomban megtelefonálta a polgármesternek. A Világvéget Hitelesítő Társaság haladéktalanul rendkívüli ülést tartott, és ezek után a nagy esemény bekövetkezését *huszonnégy órával* elhalasztotta. Minden elismerés illesse Mrs. Stetsont, a kitűnő honleányt! New York Cityből jelentik:

Vetített kép: a darabot bemutató színház főbejárata, előtte három takarítóasszony vödörrel és partvisnyélre akasztott felmosóronggyal

Az X. színház. Reggeli takarítás közben Simon Béláné, Prakker Jánosné és Móricz Tódorné ma is sok talált tárgyat gyűjtött össze. Volt köztük egy jeggyűrű is. „Évának Ádám, Genézis 11:18” van belevésve. A gyűrűt a tulajdonos megfelelő igazolás után átveheti. A vermonti Tippehatchee-ből jelentik:

Vetített kép: gleccser

Az idei nyár rendkívüli hidege szokatlan jelenséget idézett elő; egyelőre nincs még rá kielégítő magyarázat. Tudósítónk szerint az országnak ezen a részén jégfal nyomul előre déli irányban. A hideghullám miatt megszakadt a hírközlés, s ez megnehezíti a pontos tájékoztatást. Azt a híresztelést azonban túlzottnak tartjuk, hogy a jég a montreali katedrális egészen a vermonti St. Albansig sodorta volna. További részletek a napilapokban. A New Jersey-i Excelsiorból jelentik:

Vetített kép: szerény kertvárosi ház

Mr. George Antrobusnak, a kerék feltalálójának háza. Új szabadalma, közvetlenül az előző találmány, az emelő után, az egész ország figyelmét e kies fekvésű villanegyed lakójára, Mr. Antrobusra irányította. Ez a ház, ez a kényelmes, hétszobás családi otthon közel van az iskolához, a metodista templomhoz és a tűzoltósághoz. Nincs messze tőle a vegyeskereskedés sem.

Vetített kép: Mr. Antrobus a tornácon. Mosolyog, és köszöntésre emeli szalmakalapját. Kerék van a kezében

Ez itt maga Mr. Antrobus. Családja igen régi, de ő jóformán a semmiből küzdötte föl magát. Úgy hírlik, régebben paradicsomkertészettel foglalkozott, de otthagyta állását és a kertet; kilépésének története több változatban ismeretes. Mr. Antrobus messzi földön vívott nagy háborúk veteránja. Testét számos sebhely fődí, elől és hátul egyaránt.

Vetített kép: Mrs. Antrobus néhány szál rózsával

Most pedig bemutatjuk Mrs. Antrobust, az Excelsiori Anyák Egyletének népszerű, bájos elnöknőjét. Mrs. Antrobus kiváló varrónő. Ő találta fel a kötényt, melyen azóta annyi érdekes változtatás történt.

Vetített kép: a család és Sabina

Képünkön Antrobusék láthatók két gyermekükkel, Henryvel és Gladyszel, valamint hú segítőtársukkal. A segítőtárs az ott hátul: Lily Sabina, a szobalány. Mindannyian szívből

köszöntjük ezt a tősgyökeres amerikai családot. Vállalkozásukhoz sok szerencsét és Mr. Antrobusnak eredményes, hosszú életet kívánunk. Most rövid látogatásra bevezetjük önöket a képen látott családi házba.

A függöny fölemelkedik. Nappali szoba egy kertvárosi otthonban. Sabina – szalmaszőke, agyonrúszosított nő – hátul középen az ablaknál áll, tollseprű a hóna alatt

SABINA Ajjajaj! Már hat óra, és még most sincs itthon az úr! Jaj, istenkém, csak baj ne érje, mikor átjön a Hudson-folyón. Mert ha valami történik vele, vigasztalanok leszünk, és biztosan nem is maradhatunk ezen a finom környéken, költözhetünk olcsóbb helyre. A jó ég tudja, mi lesz velünk. Augusztus közepe, de ilyen szörnyű hideg télen se volt. Egyszerűen dermesztő. A kutya is ráfagy a járdára! Ki hallott ilyet? Senki. Én már meg se lepődöm. Az egész világ tótágast áll. Csoda, hogy nem omlott rég fejünkre a ház!

A jobb oldali fal egy része bizonytalanul előredől a színpad fölé. Sabina nyugtalanul nézi. A fal lassan visszahúzódik

Minden este így reszketünk, hogy épségben hazajut-e az úr, és hoz-e valami ennivalót. Nagy igazság, hogy életed delén túljársz halálod útjának felén.

A díszlet egy darabja fölrepül a zsinórpadlásra. Sabinának eláll a szava a meglepetéstől, majd vállat von, és hozzálát, hogy leporolja Mr. Antrobus székét

Mr. Antrobus persze áldott jó ember, kitűnő férj és családtya, az egyház oszlopa; mindig csak az emberiség javával törődik. Persze még ma is minden izma görcsbe rándul, ha rendőrt lát – pedig szerintem bizonyos dolgokat jobb nem hánytorgatni; hiszen emberek vagyunk ... Hát nem? (*Leporolja Mr. Antrobus hintaszékét*) Mrs. Antrobus jó asszony, jobbat keresve se talál az ember. Csak a gyerekeinek él. És a gyerekei kedvéért azt sem bánna, ha mindnyájan holtan nyúlnánk ki a lába előtt. A kisujját se mozdítaná értünk, de nem ám. Ha többet akarnak tudni róla, menjenek ki az állatkertbe, és nézzenek meg egy nőtény tigris. De jól nézzék meg! Hát a gyerekek ... Na igen, Henry Antrobus vérbeli, jókötésű amerikai gyerek. Mostanában fejezi be a középiskolát, ha egy csöppet megkönnyítik az ábécét. Henry mesterien céloz. El is talál kövel mindent, akár madárról van szó, akár a bátyjáról ... Jaj! Hát nem kicsúszott a számon! ... Pedig csak szerencsétlen baleset volt az egész, de alig tudtuk lerázni a nyakunkról a rendőrséget. A lányukat Gladysnek hívják. Jó ember mellett jó asszony lesz belőle, csak a mozi-vászonról szálljon le az illető, és úgy kérje meg a kezét. Hát ezek Antrobusék! Eddig nagy nehezen, jól-rosszul átvészeltük a nehéz időket, s ha a dinoszaurusz agyon nem tapos, a sáska le nem kopasztja a kertet, látunk még jobb napokat is – hadd kopogom le hamar! Valahányszor Antrobuséknak gyerekük születik, azt hiszik, meg kell ugráztatniuk az egész világot miatta. Ha pedig meghal egy gyerekük, nekik az világra szóló gyász eset. Hogy ez mire vezet, arra még nincs felelet. Hát idáig csak eldöcögünk, egyszer hopp, másszor kopp –

Az ajtó fölött jobbra egy faldarab felröppen és eltűnik

– és én csak azt mondhatom, sose kutassuk, hogy miért vagy hogyan, addig nyalogassuk a fagylaltot, amíg van – ez az én filozófiám. Ne felejtsük el, néhány éve hajszál híján éltük csak túl a válságot! De ha egyszer még annál is jobban szorul a kapca, hogy akkor mi lesz velünk? ...

Ez a végszó. Sabina dühösen néz a konyhaajtóra, majd ismétli:

... néhány éve hajszál híján éltük csak túl a válságot! De ha egyszer még annál is jobban szorul a kapca, hogy akkor mi lesz velünk? ... (*Idegesen kikandikál a jobb oldali fal részén, aztán az ablakhoz lép, és előlről kezdi a jelenetet*) Ajjajaj! Már hat óra, és még most sincs itthon az úr! Jaj, istenkém, csak baj ne érje, mikor átjön a Hudson-folyón. Augusztus közepe, de ilyen szörnyű hideg télen se volt. Egyszerűen dermesztő. A kutya

a járdához fagy! És ha még jobban szorul a kapca, hogy akkor mi lesz velünk? ...

HANG (*a színen kívül*) Találjon már ki valamit! Mért nem rögtönöz!

SABINA Hát ... ööö ... ez csakugyan szép kis amerikai otthon ... és ööö ... itt mindenki nagyon boldog ... és ööö ... (*Hirtelen abbahagyja a játékot, és méltatlankodva előrejön*) Ilyen darabban nem tudok egy büdös szót se rögtönözni. És nem is bánom, hogy nem tudok. Utálom az egészet. Gyűlölöm minden sorát! Különbén is, ami engem illet, egy szót sem értek az egészből. A sok zűr, amin az emberiség átment – szép kis téma, mondhatom! Közben pedig az a kelekótya író még abban sem tudja elhatározni magát, hogy hol vagyunk: annak idején a barlangban, vagy itt, most, New Jerseyben? Hát ilyen az egész, elejétől végig!

Hogy miért nem játszhatunk olyan darabokat, mint azelőtt? Mint a *Szívem csücske*, a *Csak ne vess* vagy *A denevér!* Amin jól mulat a közönség, és tanulság is van benne! Utálom ezt a szerződést! Csak ne fogadtam volna el! De kénytelen voltam. Két éve kuksoltam már otthon. Üres tea és naponta egyetlen árva szendvics mellett vártam, mikor virrad a színházra jobb világ. És most nézzenek rám: én – én, aki játszottam az *Eső*-t, a *Wimpole Street-i Barrettek*-et és *Az elnök hitvesé*-t!

MR. FITZPATRICK (*– a rendező – kidugja fejét a színpfalak közül*) Miss Somerset! Miss Somerset!

SABINA Ugyan, mit izgatom magam! Kit érdekel száz év múlva ez az egész? (*Hangosan*) Hajszál híján éltük csak túl a válságot – ez véletlenül igaz! De ha egyszer még annál is jobban szorul a kapca, hogy akkor mi lesz velünk? ...

Belép Mrs. Antrobus

MRS. ANTROBUS Sabina, nem vigyáztál a tűzre, kialudt!

SABINA (*tajtékozva*) Ej-a-kutyafáját, már-azt-se-tudom-hol-áll-afejem; az-ember-legjobb-ha-felakasztja-magát-ebben-a-bolondokházában ...

MRS. ANTROBUS Nem törödtél a tűzzel, kialudt. Egész évben nem volt ilyen hideg, mint most, augusztus közepén, de felőled nyugodtan kialhat a tűz.

SABINA Hallja, Mrs. Antrobus, a legszívesebben felmondanék mindjárt, két hét, aztán már itt se vagyok. Magamfajta lány kap jobb helyet is, ahol fűtik az egész házat, mert telik rá az uraknak, és nem az a szegény lány felelős mindenért. És ahol nincs gyerek, Mrs. Antrobus, mert higgye el, a gyerek olyan öröm, amit csak a szülő bír ki ... Máshová megyek, ahol az úr a sötét folyosón nem csipkedi meg a jóra való leányt, mert annak is van önérzete. Nem akarok személyeskedni, és senkit se vádolok. Na. Hát akkor megtörtént a felmondás, Mrs. Antrobus. Remélem, megértettük egymást!

MRS. ANTROBUS Szóval nem törödtél a tűzzel. És a mammutot legalább megfejtet?

SABINA Egy szót sem értek ebből a darabból! – Igen, megfejttem a mammutot.

MRS. ANTROBUS Mr. Antrobus nemsokára megjön, és még se ebédünk, se tűzünk. Menj át a szomszédba, és kérj egy kis parazsat.

SABINA De Mrs. Antrobus! Mi jut az eszébe? Megvesz útközben az isten hidege! Hiszen most keményebb az idő, mint januárban! A kutya is ráfagy a járdára! Belepusztulok!

MRS. ANTROBUS Jó, akkor megyek én.

SABINA (*egyre izgatottabb, szinte önkívületben előrejön, és térdre esik*) Sose látjuk többet! És ha nincs itt, elpusztulunk mi is! Ugyan, ki tudja, hogy Mr. Antrobus hazaér-e? Hát ha maga elmegy, én azon nyomban felakasztom magam!

MRS. ANTROBUS Kelj föl, Sabina!

SABINA Ez így megy minden este. Reszketünk, hogy hazaér-e az úr. Várjuk, hogy elemésszen bennünket az éhség, a fagy, a hőség, vagy megöljenek a rablók. Nem is tudom, minek élünk! Igazán nem tudom. Legjobb volna meghalni! *(Az asztalra borul, arcát a karjába temeti. Minden mondatnál fölneéz, néha kezét is az égnek emeli, aztán megint karjára borul)*

MRS. ANTROBUS Ez bizony így megy! Te mindig föladed a harcot, Sabina. És károgasz, hogy „így meghalok, úgy meghalok”. De nem kell más, csak egy új kalap, egy adag fagyalt vagy egy mozijegy – és máris elfelejtetted, hogy halál is van a világon.

SABINA Mit érdeklí magát, hogy mi élünk-e vagy halunk? Nem létezik más, csak a két kölyke. Azt se bánná, ha mindnyájan holtan nyúlnánk ki a lába előtt, csak a gyerekeinek meg ne görbüljön egy haja szála se.

MRS. ANTROBUS Hát az meglehet.

SABINA Pedig törődnek is azok magával? Csak ők, ők – nekik legyen meg mindenük – másra sincs gondjuk! *(Élesen)* Kiröhögik a háta mögött. Nekem beszélhet: szégyellik magát! Játsszák a nagyot, mintha nem is a maga gyerekei volnának. Hát sok köszönet egyikben sincs!

MRS. ANTROBUS Nem is várok tőlük köszönetet.

SABINA No és Mr. Antrobus? Őt talán jobban megéri? Vagy valamicskét abból, amin dolgozik, amiért annyit emészt magát: hogy fölatalálja az ábécét, az egyszeregyet! Ha új találmányon töri szegény a fejét, maga csak gáncsoskodni tud.

MRS. ANTROBUS Hallgass, Sabina, kár minden szóért. Úgy ismerlek, mint a tenyeremet. Mikor Mr. Antrobus elrabolt téged a híres szabin dombjaidról, arra ment az egész, hogy engem pukkasszon vele. Kellett neki a csinos pofácskád is, persze, de főleg az, hogy nekem törhessen borsot az orrom alá. Így lettél te az új felesége. Igaz vagy nem igaz? Más gondod se volt évekig, mint hogy henteregj egész nap az ágyban, és kezeden-lábadon a körmöd fényesítsd. Kifésült hajad kócára nagyot fújtál, hogy fölrepüljön a mennyezetig. Én meg moshattam a bugyidat, és főzhettem neked a becsinált leveskét. Gyereket szültem, és két fájás közt is a te arckrémedet köpültem. De mindig tudtam, hogy ez nem marad így. És igazam lett.

SABINA Hát az ábécé? Azt sohase csinálta volna meg nélkülem az úr. Nézze, nem szívesen mondok ilyet, Mrs. Antrobus, de maga nem valami szép, honnét tudhatná, mire képes a férfi, ha egy kicsit nekidurálja magát. Nem szívesen mondok ilyet, Mrs. Antrobus, de maga igazán nem szép. Nem bizony. Isten az atyám, hogy nem az!

MRS. ANTROBUS Vége a pünkösdi királyságnak – lecsúsztál a konyhába. És ott? Még arra se vagy jó, hogy a tűzre vigyázz! Nem csodálom, hogy neked egyszerűbb csak úgy uk-mukfukk meghalni. Persze. Olvasni, írni meg az ujjunkon számolni, az mind szép – de ki tartja össze azt az otthont, ha nem én?! ... Na, nézze meg az ember azt a dinoszauruszt, már megint beszabadult a kertbe. Huss! Eridj innét! Nem mész?!

DINOSZAURUSZ *(bedugja fejét az ablakon)* Hideg van!

MRS. ANTROBUS Takarodj a helyedre! Mars a ház mögé!

DINOSZAURUSZ Hideg van! *(Eltűnik)*

Mrs. Antrobus nyugodtan kimegy. Sabina lassan fölemeli a fejét, és a közönséghez beszél. A középső fal közepe fölemelkedik, egy kicsit megáll, aztán a zsinórpadláson eltűnik

SABINA Most, hogy közönség előtt játszunk, valamivel én is többet értek belőle. De azért szörnyű! Sose lesz már tizenegy óra! Nem bírom megint végigkínlódni ezt az egész darabot.

A sürgönyhordó fiú látható, amint jobbról, a hátsó fal mentén, a házba tart. Sabina meglátja, és ki-

abálni kezd

Mrs. Antrobus! Jaj, segítség! Idegen férfi tör be a házba! Már itt is van, jaj, segítség!

Mrs. Antrobus riadtan, de határozottan lép be

MRS. ANTROBUS Segíts hát te is! Mozogj!

A bejáratot bútorokkal eltorlaszolják

Ki az? Mit akar?

SÜRGÖNYHORDÓ Sürgőnyt hoztam Mrs. Antrobusnak! A férje küldte a városból.

SABINA Nem igaz! Hazudik! Így akar lépre csalni!

MRS. ANTROBUS Dehogy! Megismerem a hangját. Kinyithatjuk.

Belép a sürgönyhordó fiú. Tizenkét éves. Egyenruhát hord. A dinoszaurusz és a mammut becsúszik mellette a szobába, és a jobb sarokba húzódik

Bocsánat, hogy megvárattuk, de tudja, vigyáznunk kell. (Az állatokhoz) Na, mi lesz? Ígértek, hogy békén maradtok?

Bólintanak

Megkaptátok a vacsorát?

Bólintanak

És bent akartok maradni?

Bólintanak

Fiatalember, van tűz magánál? Akkor gyújtson be, legyen szíves!

A fiú bólint, gyújtósfélét vesz elő, letérdel a rivalda közepén, a képzeletbeli kandalló elé. Csönd

Mit szólnak az emberek ehhez a hideghez?

A fiú bizonytalanul vállat von

Sabina, fogd ezt a darab fát, és gyújts be a konyhába is!

SABINA Szóval ahogy mondtam, Mrs. Antrobus. Két hét. Ez a törvény. Remélem, megértettük egymást. (Kimegy)

MRS. ANTROBUS Mit szól ehhez a hideghez?

SÜRGÖNYHORDÓ (*lesütött szemmel*) Én persze semmit se tudok ... de azt mondják, jégfal vonul egyre lejjebb észak felől, legalábbis így beszélnek. Bostonba már nem lehet táviratozni, és Hartfordban a zongorákat is eltüzelik ... Mindent elsöpör maga előtt, templomot, postahivatalt, városházát, mindent. Én magam Brooklynban lakom.

MRS. ANTROBUS Na és csinálnak valamit az emberek?

SÜRGÖNYHORDÓ Hát ... ööö ... a legtöbbje csak beszél. És úgy tesz, mintha február volna. Sok délnek igyekeznek, hemzseg az országút tőlük. De öregekkel és gyerekekkel nem jutnak messze ilyen hidegben.

MRS. ANTROBUS Mi az a távirat, amit hozott?

SÜRGÖNYHORDÓ (*ujja hegyét a homlokára nyomja*) Egy pillanat! Mindjárt eszembe jut.

Az állatok elősornfordálnak a sarokból, és szaglásszák a fiút. Aztán egyszerre fölágaskodnak jobbról-balról, és úgy fogják kétfelől a csípőjét, mint a címertartó oroszlánok

A táviratot a Murray-domb továbbította az Egyetemi Magaslatra. Az Egyetem füstjelekkel küldte tovább Staten Islandre. Staten Island lámpással adta át New Jerseybe,

Plainfieldnek. Amit Isten jókedvében teremtett vala. *(Megköszörüli a torkát)* „Mrs. Antrobusnak, Excelsior, New Jersey. Drága feleségem, egy órát késtem. Hivatali elfoglaltság. Gyerekeket ne féltsd, nem fáznak meg, fűts jól nekik. Elégethetsz mindent, csak a Shakespeare-t ne.”

Szünet

MRS. ANTROBUS Férfibolondság! Tudja jól, hogy inkább tíz Shakespeare-t is elégetek, mint hogy bármelyik kölykőm náthás legyen. Na, hogy van tovább?

Sabina belép

SÜRGÖNYHORDÓ „Mai nagy fölfedezésem: elválasztottam az m-et az n-től.”

SABINA Én tudom, mi az! Az ábécé, bizony! Nincs okosabb ember, mint Mr. Antrobus! Mert ha egyszer megvan az ábécé, akkor ismerni fogjuk a jövőt is, és mindent!

SÜRGÖNYHORDÓ Most tessék ide figyelni: „Tízszer tíz az száz pontosvessző beláthatatlan következmények.” *(Lesi a hatást)*

MRS. ANTROBUS A föld jéggé fagy, és neki nincs jobb dolga, mint hogy új számokat találjon ki!

SÜRGÖNYHORDÓ Így is van, Mrs. Antrobus. A hivatalban is azt mondta a főnök: még néhány ilyen fölfedezés, aztán már nyugodtan megfagyhatunk.

MRS. ANTROBUS Van még valami?

SÜRGÖNYHORDÓ A ... a végét nem tudom egészen jól. *(Megköszörüli a torkát, és énekel)* „Boldog ház'ss'gi év'rdulót, Boldog évfordulót!”

Az állatok lelkes üvöltözésbe fognak. Sabina ujjongva visítja el magát

MRS. ANTROBUS Dolly! Frederick! Csönd legyen!

SÜRGÖNYHORDÓ *(túlkiabálja a zsvajt)* „Boldog év-f'r-du-lót, É-va! Boldog ház'ss'gi év'rdulót.”

MRS. ANTROBUS Ez is benne van a sürgönyben? Hát már zenével megy a távirat is?

A fiú bólint

A Földnek elment a józan esze. Igazán nem csoda, ha ezután a Nap is kihül.

SABINA Mrs. Antrobus, visszavonom a felmondást. Mrs. Antrobus, én nem megyek el olyan házból, ahová ilyen érdekes táviratok érkeznek, és bocsánatot kérek mindenért, amit mondtam. Szégyellem magam.

MRS. ANTROBUS Fiatalember, szívesen adnék valamit a fáradságáért, de Mr. Antrobus nincs itthon, és se pénz, se élelem nincs a házban.

SÜRGÖNYHORDÓ Mrs. Antrobus ... nem szeretnék anyagiasnak látszani ... de ...

MRS. ANTROBUS Na, mit szeretne?

SÜRGÖNYHORDÓ Nem akadna egy fölösleges tű a háznál? Tetszik tudni, a feleségem ... mindig azon jár az esze ... ha egy tűje volna! Majd eleped érte!

SABINA *(metsző hangon)* Tű? Hiszen nekünk is csak kettő van, Mrs. Antrobus! Nagyon jól tudja, hogy az egész házban nincs több, csak két nyomorult tű!

MRS. ANTROBUS *(végigméri Sabinát, és kivesz egy tűt a gallérijából)* Tessék, erre nincs szükségem.

SÜRGÖNYHORDÓ *(lesütött szemmel)* Köszönöm, Mrs. Antrobus. És kérdezhetnék még valamit? Van két fiam. Tessék mondani, ha még nagyobb lesz a hideg, mit csináljak?

SABINA Jaj, bizony elpusztulunk mindannyian! De el ám! Mind egy szálig! Ilyen hideget augusztusban! Hát ha ez nem a világ vége?!...

Csend

MRS. ANTROBUS Magam se tudom. Hát egyáltalán tehet valamit ilyenkor az ember? Fűtsön, ahogy csak tud. És ne mutassa sem a feleségének, sem a gyermekeinek, hogy maga is fél.

SÜRGÖNYHORDÓ Megértettem, Mrs. Antrobus ... Köszönöm. Már indulok is ... Jaj, majd elfelejtem! Hiszen volt még egy mondat a sürgönyben: „Háromszoros éljen! Új találmányom: a kerék!”

MRS. ANTROBUS A kerék? Mi az, hogy kerék?

SÜRGÖNYHORDÓ Fogalmam sincs róla. De így szolt a sürgöny. Ezt a jelet adták le. Hát akkor kezit csókolom.

Az asszonyok az ajtóig kísérik. Elbúcsúznak tőle, és biztatják, hogy fűtsön, ahogy csak tud

SABINA *(kötényét a szeméhez emeli, és bög)* Jaj, úgy látszik, minden jóképű férfi nős már ezen a világon! Érthetetlen! *(Kimegy)*

MRS. ANTROBUS *(gondterhelten az állatokhoz)* Hallottatok már ilyen hidegről augusztusban?

Az állatok rázzák a fejüket

Tudtok valami okosat?

Rázzák a fejüket. Mrs. Antrobus összébb húzza a kendőjét, a bejárathoz lép, egy ujjnyi rést nyit az ajtón, és kikiált

Gyerekek! Henry, Gladys! Azonnal gyertek be a melegre! Nem, szó se lehet róla! Ha anyátok mond valamit, nincs kifogás! Henry, Henry! Teszed le azt a követ! Tudod, a múltkor is ...

Visítás

Henry!!! Azonnal leteszed a követ! Hallottad? Gladys! Hozd rendbe a ruhád. Ilyen nagylány, és mindig figyelmeztetni kell!

A gyerekek beviharzanak, és odarohannak a tűzhöz. Lerángatják téli holmijukat, és egy csomóban a padlóra dobják

GLADYS Mama, éhes vagyok! Mama, miért van olyan hideg?

HENRY *(ugyanakkor)* Mama, miért nem esik a hó? Mama, mikor lesz vacsora? De kár, hogy nem havazik! Úgy szeretnék hógolyózni!

GLADYS Te mama, képzel! Olyan hideg van, hogy egy percig se bírtam volna már tovább!

MRS. ANTROBUS Üljetek le szépen, mind a ketten. Beszédem van veletek. *(Odahúz egy párnát, és középiütt, közvetlenül a zenekar fölött, a képletes tűz elé telepszik)*

A gyerekek elnyúlnak a földön, fejüket az ölébe hajtják. Raffaellói tabló. Az állatok kétfelől helyezkednek el, és tökéletessé teszik a háromszöget.

Ez csak amolyan hideghullám. Na, figyeljete ide! Szeretném, hogy ma, amikor apátok hazajön, különösen jók lennétek. Nehéz napja volt a hivatalban, és nem biztos, de lehet, hogy rajta lesz az ötperc. Most érkezett épp távirat tőle. Csupa jókedv, csupa lelkesedés. De tudjátok, mi ez nála. Egy pillanat, és a másik végletbe esik. Ismeritek. *(Felsikolt)* Henry! Henry! Hányszor mondjam, hogy fésüld a homlokodba a hajad!” Tudod, hogy el kell takarnod azt a forradást! Mert elég, ha ránéz apád, és már nem bírunk vele! Tombol! Meg akar halni! *(Kétségbeesése csak egy percig tart. Egyszerre összeszedi magát,*

megnyalazza a köténye sarkát, és erősen dörgölni kezdi a fiú homlokát) Emeld föl a fedjed! Ne mocorogj! Jaj, istenkém, néha már azt hiszem, nem is látszik – és egyszerre csak itt van megint: éppolyan vörös, mint azelőtt.

HENRY Mama, az iskolában ma két tanár megint a régi nevemen szólított föl. Mindig elfelejtik. Írhatnál az igazgatónak. Mondja meg nekik, hogy megváltozott a nevem. Képzeld, az egész osztály előtt azt mondták nekem, hogy Káin.

MRS. ANTROBUS *(kezet a fiú szájára tapasztja, de már későn. Rekedt hangon)* Ki ne mondd! *(Lázás izgalommal dörgöli tovább a fiú homlokát)* Ha jó leszel, majd elfelejtik. Te Henry, de ugye ma ... nem dobtál meg senkit ... ugye, fiacskám?

HENRY Á! ... De-e-ehogy!

MRS. ANTROBUS *(még mindig serény munkában. Nem néz Gladysre)* És Gladys, szeretném, ha különösen kedves volnál ma apádhoz. Tudod, hogy szólít, ha jó vagy: „Angyalkám, csillagom.” Hozd szépen rendbe a ruhádat! És beszélj halkán, kedvesen! Te! Mi ez a ronda vörösség a képeden? *(Képen törüli)* Pfuj, te utálatos, nem szégyelled magad? *(Felháborodottan és kétségbeesve áll fel. Indulata valódi, ha nem is tart sokáig)* Takarodjatok innen! Mind a kettő! Bár sose láttalak volna, egyiket se! Hát csak jöjjön a hideg! Mert ez kibírhatatlan! Nem bírom tovább! *(Kifelé indul)*

GLADYS *(szípon)* Igazán, mama. Én vagyok az egyetlen az egész iskolában ...

MRS. ANTROBUS *(fölsikolt)* Hallgass! Torkig vagyok veled! ... Sabina! Sabina! ... Az apja örjög, ha festéket lát rajta! Mert azt hiszi, hogy az ő lánya nem olyan, mint a többi. Hát meg akarod ölni? Hiszen belehal, ha benned is csalódik! ... Sabina!

Sabina belép

SABINA Tessék, Mrs. Antrobus!

MRS. ANTROBUS Vidd ki ezt a lányt a konyhába, és csutakold le az arcát a súrolókefével!

MR. ANTROBUS *(kintről üvöltve énekel)* „Én elmentem a vásárra Schneider Fánival ...”

Az állatok megkergülnek, és bömbölve futkároznak körül a szobában. Sabina az ablakhoz viharzik

MRS. ANTROBUS Sabina, mi ez a lárma odakint?

SABINA Egy részeg csavargó. Micsoda óriás! Az ágyunkban fojt meg mindnyájunkat, esküszöm!

MRS. ANTROBUS Gyorsan! Segítsetek! Mind! Hamar!

Megint minden bútort az ajtó felé tolnak. Mr. Antrobus ököllel veri az ajtót, és üvölt

Ki az? Mit akar? ... Sabina, van forró vizünk? Ki az?

MR. ANTROBUS Te csámpás tevé! Te disznófejű, te! Nyitod ki az ajtót?!

MRS. ANTROBUS Hála a jó istennek! Apátok az! ... Egy pillanat, George! ... Sabina, húzd félre a bútort! Gyorsan! Te meg, Gladys, gyere ide, hadd törölöm le azt a ronda kis képed!

MR. ANTROBUS Te kecskébe oltott vén szuka! Összetöröm a csontod! Beengedj azonnal, vagy szétrúgom a házat!

MRS. ANTROBUS Egy pillanat, George! Baj van a zárral.

MR. ANTROBUS Nyissatok ajtót, mert kitaposom a beleteket! Falhoz kenem az egész társaságot, hogy az ördög se vakarja le!

MRS. ANTROBUS Most már nyithatod, Sabina. Készen vagyok.

Az ajtó kivágódik. Csönd. Mr. Antrobus – olyan az arca, mint valami operettrendőrnek – ott áll, kucsmával a fején, pokrócba burkolózva. Karjában egész rakományra való csomagot cipel, közte

egy kőkereket is. Fél kezében himbálózó vasutas lámpát tart. Örömrivalgásban tör ki

MR. ANTROBUS Szerencsés jó estét az egész lóköttő bandának!

Megkönnyebbült nevetés. Könnyek. Ugrabugrálás. Az állatok fickándoznak. Antrobus leszórja a csomagjait a padlóra. Utánadobja a kucsmát is meg a pokrócot is. Heroikus ölelkezés. Emberek és állatok vadforgataga, Sabinát is beleértve

Én úgy érzem magam, mint akit kopasztanak, akit szurokban főznek, ha nem fogadtok itthon szívesen ... Na jól van, jól, Maggie, öreg bugyor! Mi újság, derék madárijesztőm? ... Sabina öreg csalétek, fületlen fazék ... És a gyerekek? Az én büdös kis kölköcskéim? Ezek hogy viselkedtek?

GLADYS Papa, papa, papa, papa, papa!

MR. ANTROBUS Jók voltak, Maggie?

MRS. ANTROBUS Hát meg kell hagyni, ma olyan jók voltak, mint az angyalok. Rájuk se kellett szólnom. Nem is tudom, mi van velük.

MR. ANTROBUS *(letérdel Gladys elé)* Apja menyétkéje, hm? ... Sabina, nesze, az ennivaló ... Te kis pocskom, te!

GLADYS *(átkarolja az apja nyakát)* Apa, te mindig csak bántasz engem.

MR. ANTROBUS No és Henry? Remélem, nem csináltál semmi szamárságot?

HENRY Nem, papa.

MR. ANTROBUS *(harsogva)* Azért! Azért! ... Fogadok, hogy Sabina megint elhanyagolta a tüzet.

SABINA Ma délután felmondtam, Mr. Antrobus. Két hét múlva megyek. Nagyon sajnálom, de távozom.

MR. ANTROBUS *(harsány hangon)* Jó, mehetsz nyugodtan. Legföljebb megfagysz. Na, mi lesz, mi lesz, főzd azt a vacsorát!

SABINA Két hét a felmondás. Ez a törvény. *(Kimegy)*

MR. ANTROBUS Megkaptad a sürgönyt?

MRS. ANTROBUS Meg. Mi az a kerék?

Antrobus a kerékre mutat. Henry körülgörgeti a padlón. Kapkodó, fojtott szóváltás

Mit jelentsen ez a hideg? Megfagyunk!

MR. ANTROBUS Ne a gyerekek előtt!

MRS. ANTROBUS Mit csináljunk? Maradjunk? Meneküljünk?

MR. ANTROBUS Mondom, hogy ne a gyerekek előtt!!! *(Henrynek olyan pofont ad, hogy csak úgy csattan)*

HENRY Papa, miért bántasz?

MR. ANTROBUS Azért, hogy emlékezz a mai napra! Hogy sose felejtse el! Ezt a nagy napot, amikor elkészült az ábécé, és amikor rájöttünk, hogy a sok száznak – a száz meg száz meg száznak – sosincs vége. Ma aztán kemény napom volt a hivatalban! Nézd ezt a kereket, Maggie – ezt is ma találtam föl. Érdemes megnézni. Itt a jutalom a sok lótas-futásért!

MRS. ANTROBUS Hogyhogy?

MR. ANTROBUS *(ül a párnán, és a tűzbe bámul. Elfogódottan)* Tudod, Maggie, most vagyunk fönt a hullámhegy tetején. Itt már nincs sok tennivaló. Megérkeztünk!

MRS. ANTROBUS *(éles hangja elűzi a férfi ábrándjait)* No és a jég?

MR. ANTROBUS A jég!

HENRY *(a kerékkel játszik)* Papa, szerelhetnél rá egy széket.

MR. ANTROBUS *(eltűnődik rajta)* Hát igen ... Ami hátravan még, azzal már akármelyik fajankó elpepecselhet – de a gondolat csak az enyém.

MRS. ANTROBUS Menjetez ki a konyhába, gyerekek! Négyszemközt akarok beszélni apátokkal.

A gyerekek kimennek. Antrobus a színpad bal oldalán, hátul a karosszékebe telepszik. Ölébe veszi az aranyhalas medencét. Lejjebb húzza a kanári kalitkáját, hogy egy magasságban legyen az arcával. A két állat fölteszi mancsát a szék karfájára. Mrs. Antrobus úgy helyezkedik el szemben, mint valami bíró

Nos?

MR. ANTROBUS *(kurtán)* Hát hideg van. Hogy mi lesz, he?! *(Köhög, krákol)* Te mit gondolsz, Maggie?

MRS. ANTROBUS Annyit én is tudok, hogy hideg van.

MR. ANTROBUS *(a kanárihoz beszél)* Nem szórjuk ki a napraforgó-magocskát, igaz-e? És nem éneklünk lámpaoltás után! Megértetted?

MRS. ANTROBUS Hát csak nem akarod megvárni, míg halálra fagy az egész család? Valamit csak kitalálsz! Máris mehetnének. Esetleg az állatok hátán.

MR. ANTROBUS Az állatokban azt szeretem, hogy nem beszélnek annyit.

MAMMUT Hideg van.

MR. ANTROBUS Hm, hm, hm! Ide figyelj! Éjfélre mindannyian jéggé fagynánk. Az út teli emberrel, és a lábuk minden lépésnél szinte odafagy a földhöz. A fű még itt, a kiskertben is szúr, mint az acél – erről jut eszembe, hoztam neked egy tűt. Tudod, mi lett azokkal, akik arra fönt laknak, észak felé? Megfagytak ... eltiporta őket ...

MRS. ANTROBUS És ez vár ránk is? Felelsz vagy nem?

MR. ANTROBUS Nem tudom. Semmit se tudok. Van, aki azt mondja, lassul a jég. Mások szerint meg is állt. De a Nap egyre hűl! Mit csinálhatok én? Legföljebb elégetünk mindent a házban, aztán a kerítést meg a pajtát is. Hadd égjen a tűz. Mert ha kialszik, végünk.

MRS. ANTROBUS Na látod, ezzel kezdhettek volna!

Mrs. Antrobus éppen kifelé indul, mikor meglát két menekültet, két férfit, amint feltűnnek a színpad hátsó falánál, és mindjárt mások is csatlakoznak hozzájuk

MENEKÜLTEK Mr. Antrobus! Mr. Antrobus! Mr. Antrobus!

MRS. ANTROBUS Mi az? Neked kiabálnak?

MR. ANTROBUS *(rossz lelkiismerettel, torkát köszörülve)* Hm, hadd lássuk csak!

Két menekült jelenik meg az ablakban

ELSŐ MENEKÜLT Hadd melegessük meg egy kicsit a kezünket, Mr. Antrobus. Nagyon hideg van.

MÁSODIK MENEKÜLT Kedves Mr. Antrobus, nem adna egy kis kenyeret vagy másvalamit?

Csend. A menekültek alázatosan várnak. Mr. Antrobus úgy áll a helyén, mint akinek gyökeret vert a lába. Egyszerre csak kopogtatás hallatszik. Utána egy másik, gyors, apró koppantásokkal

MRS. ANTROBUS Miféle népség ez? Mind idegyűlik a kiskertbe. Mit akarnak itt?

SABINA *(belép)* Mrs. Antrobus! Csavargók zörgetnek a hátsó ajtón.

MRS. ANTROBUS George! Mondd meg nekik, hogy szedjék az irhájukat! De azonnal! Én majd a hátsó ajtótól küldöm el őket. Sabina, te kijössz velem! *(Határozott léptekkel kimegy)*

MR. ANTROBUS Sabina! Várj csak! Mondani akarok valamit! *(Az ajtóhoz lép, keskeny rést nyit rajta és kiszól)* Hölgyeim és uraim! Csak néhány percnyi türelmet kérek. Minden a legnagyobb rendben ... És amíg várnak, legyenek szívesek, húzzanak ki mindannyian egy-egy karót a kerítésből. Kell a tűzre. Azonnal kész a kávé meg a szendvics.

Sabina a férfi válla fölött kinéz az ajtón, és felsikoltva, nyújtott karral mutat kifelé

SABINA Mr. Antrobus! Mi az ott? Mi az a nagy fehérség? Jaj, Mr. Antrobus, jön a JÉG! A JÉG!

MR. ANTROBUS Eredj ki, Sabina, a konyhába, és főzz jó sok kávé. Egy egész csöbörre valót.

SABINA Csöbörre valót?!

MR. ANTROBUS *(megfelelő mozdulattal)* És szendvicset is csinálj ... ekkora rakást, ni.

SABINA De ... *(Hirtelen kiesik a szerepéből, és mint Miss Somerset szólal meg, meglepetten)* Ahá, most már értem, mire céloz itt ez a darab! Szóval ezért menekültek! *(Végigmegy a színpadon, és a proscénium felé tart)* Hát én ezt akkor se bírom! Egyszerűen nem bírom! *(Nekidől a proscéniumnak, és kitör belőle a sírás)*

MR. ANTROBUS Miss Somerset!

A RENDEZŐ HANGJA Miss Somerset!

SABINA *(energikusan a közönséghez)* Hölgyeim és uraim! Ne vegyék ezt a darabot komolyan! Nem lesz világvége. Úgyis tudják. Túlzás az egész! A legtöbb embernek elég az ennivalója, és fedél is van a feje fölött. Senki se hal éhen – füvet vagy mit még mindig ehetünk. Ez az egész jég-ügy – ugyan, kérem, régi dolog ez, ősrégi. És azok különben is vademberek voltak még. Azt se tudták, mi fán terem a gyermeki és szülői szeretet – nem úgy, kérem, mint mi.

MR. ANTROBUS és a **RENDEZŐ** Miss Somerset!

Megint kopognak

SABINA Jó, jó. Mondom a szerepem, de a darab nem érdekel.

Mrs. Antrobus lép be. Sabina, mielőtt kimegy, hirtelen még egyszer a közönséghez fordul

És szívből ajánlom, magukat se érdekelje! *(Kimegy)*

MRS. ANTROBUS George, ezek a csavargók az állítják, hogy te hívtad ide őket. Hát mi lesz itt tulajdonképpen?

Kopognak

MR. ANTROBUS Tudod ... izé ... néhány barátom ... ööö ... épp az úton találkoztam velük. Nagyon derék és ... izé ... nagyon hasznos emberek.

MRS. ANTROBUS *(hátát az ajtónak veti)* Márpedig ide nem hívod be őket! Mert hozzánk, George, másképp nem teszi be senki a lábát, mint a holttestemen át!

MR. ANTROBUS Na, várj csak, Maggie. Van kint egy doktor. Orvosra mindig szükség lehet a háznál. Gondolj csak rá, hány gyerekünk halt meg, ki ebben, ki abban. Sose tudjuk, mikor dugul el valamelyik gyerek torka. Amit mi ketten láttunk ... *(A torkába dugja az ujját, és a diftériát utánozza)*

MRS. ANTROBUS Jó. Az az egy bejöhét. A doktor. De a többi menjen a dolgára!

MR. ANTROBUS Te Maggie, van köztük egy öregember is, a legjobb barátom ...

MRS. ANTROBUS Kár minden szóért.

MR. ANTROBUS Tulajdonképpen ő kezdte meg az ábécét.

MRS. ANTROBUS Tőlem akár fölfordulhat. Mert olvasás meg írás nélkül elleszünk. De enivaló nélkül nem.

MR. ANTROBUS Hát akkor csak jöjjön a jég! A kávédat pedig megihatod magad! Nekem se kell, ha nem kaphatnak belőle a barátaim is.

MRS. ANTROBUS Ne ordíts! Ki vár még odakint, hogy kitúrjon bennünket a tulajdon házunkból?

MR. ANTROBUS Tudod, ott az az ember ... aki a törvényeket csinálja. Mózes, a bíró!

MRS. ANTROBUS Bírókra, most? Semmi szükség!

MR. ANTROBUS És ha egyszer olvadni kezd a jég? ... És mi szerencsésen megússzuk? Fel tudjuk nevelni segítség nélkül Henryt? Mit értünk el eddig?

MRS. ANTROBUS És azok a vén szipirtyók?

MR. ANTROBUS (*köhög*) A városban lakik kilenc nővér. Azok közül van itt három-négy ... Zene-tanárfélék ... az egyik szaval, a másik meg ...

MRS. ANTROBUS Hát ez már mindennek a teteje! Még egy dalitársulat is! Na, ebből nekem elég! Válassz! Élet vagy halál! Mert ha azt akarod, hogy a szemed láttára vesszenek éhen a gyerekeid ...

MR. ANTROBUS (*szelíden*) Igénytelen népek mind. Az éhezést megszokták, és elaluszhatnak akár a padlón is. De gondolkodj egy kicsit, Maggie! Ki van a házban más, mint Sabina? Sabina az élő kétségbeesés! Kiben tudja ő tartani a lelket? Senkiben! De azok, Maggie, azok sosem adják föl a harcot. Mert hiszik, hogy az örökkévalóságnak élnek, és annak dolgoznak.

MRS. ANTROBUS (*lassan előrejön a szoba közepéig*) Hát jó, engedd be őket! Engedd be, na! Te vagy itt a gazda. (*Halkan*) De az állatoknak menniük kell. Ami sok, az sok. Hamarosan úgyis akkorára nőnek, hogy kibökik a falat. Azokat vidd!

MR. ANTROBUS (*szomorúan*) Jó! A dinoszauruszt és a mammutot! ... Gyere, bébi, gyere, Frederick! Sétálunk egyet. Jól van, derék gyerekek vagytok.

DINOSZAURUSZ Hideg van!

MR. ANTROBUS Igen, finom, friss a levegő odakint. Üdítően friss.

(*Kinyitja az ajtót, és az állatok kimennek. Odainti a barátait*)

A menekültek tipikus öreg munkanélküliek a mai New York-i utcáról. Mózes bíró kerek kis sapkát visel a feje búbján. Homérosz gitáros vak koldus. A kopott társaság becsoszog. Alázatosan, várakozóan álldogálnak. Antrobus bemutatja őket a feleségének. Az asszony mindegyik felé biccent egyet

Érezzék otthon magukat ... Maggie, bemutatom a doktort ... izé ... A kávé azonnal elkészül ... Professzor úr, a feleségem ... És ... a bírót ... ugye ismered, Maggie, a bíró urat?

Vak öregember kerül eléjük, gitárral a karján

Na és ... és Homéroszt! ... Tessék csak befáradni, bíró úr! ... Á, kedves Miss Múza ... itt vannak a nővérei is? Tessék csak, tessék ... Bemutatom a Múza-hölgyeket. Erika, Tereszke és Melinda önagyságát.

MRS. ANTROBUS Örvendek a szerencsének. Tessék ... helyezték magukat kényelembe. Mindjárt elkészül a vacsora. (*Hirtelen kimegy*)

MR. ANTROBUS Érezzék otthon magukat, kedves barátaim. Azonnal jövök (*Ő is kimegy*)

A menekültek elfogódottan bámulnak utánuk. Egyszerre csak több hang suttogni kezd: „Homéroszt! Halljuk Homéroszt!” Mindnyájan csatlakoznak a suttogókhoz. Homérosz néhány gitárakkord után szavalni kezd

HOMÉROSZ Andra moj ennepe Músza, polütropon hósza mala pollá. (*Férfiuról szólj nekem, Múza, ki sokféle bolygott.*)

Homérosz arcán látni, hogy gondolataiba, emlékeibe merült. A szavak elhalnak az ajkán. A menekültek ugyancsak álmodozó emlékezésbe merülnek. Aztán újabb suttogás támad: „Mózes! Mózes!” Egy idősebb zsidó szétsimítja szakállát, és drámai hangon szavalja

MÓZES Ánóchí Adonáj, Elo`hechá, aser hócé`tíchá mé`erec Mic`rajim, mibbét avádím. Ló-jihje lachá elohím achérím al-pánáj. Ló-taaszé llachá `feszél vachol-támúná, aser bassá majim mi`mmaal, vaaser bá`árec mi`ttáchat, vaaser ba`mmajim mi`ttáchat lá`árec. (*Én vagyok az Örökkévaló, a te Istened, aki kihoztalak téged Egyiptom földjéből, (a) szolgaság házából. Ne legyen(ek) neked más istene(i)d énelőttem. Ne készíts magadnak szobrot, sem semmiféle (kép)mást (arról/azokról,) ami(k) az egekben van(nak) fent, se ami(k) a földön van(nak) lent, se ami(k) a vizekben van(nak) a föld alatt.*)

A szavak ugyanúgy elhalnak az ajkán, és a menekültek ugyanúgy emlékeikbe merülnek. Némelyik mormol: „Igen, igen.” Ezt a hangulatot az Antrobus házaspár és Sabina hirtelen megjelenése szakítja meg. Szendvicset és egy csöbör kávét hoznak. Sabina megáll, és a vendégekre bámul

MR. ANTROBUS Sabina! Kínáld a szendvicset!

SABINA Én azt hittem, tisztességes házhoz kerültem, ahová tisztességes vendégek járnak. Mr. Antrobus, kérem, én fölmondok: kétheti felmondás jár, ez a törvény.

MR. ANTROBUS Sabina! Kínáld a szendvicset!

SABINA Két hét felmondás, ez a törvény.

MR. ANTROBUS Itt van, ni, a törvény! Ez az úr itt maga Mózes!

SABINA (*a szemét mereszti*) A tízparancsolat. Brr! (*A közönséghez*) Ez a legocsmányabb szöveg, amit színpadon el kellett mondanom.

MR. ANTROBUS Az lesz a legokosabb, ha nem kínálgatunk, hanem körbeadjuk a szendvicset tálat. Bíró úr, tessék parancsoljon és adja tovább!

MRS. ANTROBUS Hallom, az utakon mozdulni sem lehet.

A VENDÉGEK (*mind buzgón, egyszerre szólalnak meg*) Bizony, asszonyom, képzelheti ... alig tud hová lépni az ember ... csak úgy tapossák egymást ...

Hirtelen csönd támad

MRS. ANTROBUS Biztosan értik, hogy gondolom ... Szerintem a napfoltok ...

A VENDÉGEK (*megint általános, diszkrét zsongás kezdődik*) Úgy van, Mrs. Antrobus ..., úgy bizony. Magam is ugyanezt mondtam a múltkor.

Hirtelen csönd

MR. ANTROBUS Én nem hiszem, hogy az egész világ jéggé fagyjon.

Minden szem kíváncsian fordul feléje

Nem, nem hiszem. El tudja képzelni, bíró úr, hogy minden erőfeszítés hiábavaló volna? Mondja, professzor úr, hát lehet az, hogy mindenben tévedtünk?

MRS. ANTROBUS Érdekes, de a családjunk szerencsére mindkét részről rendkívül erős fizikumú. Kedves doktor úr, nagyon szeretném, ha megismerné a gyermekeimet. Most vacsoráznak éppen. Ha megengedi, majd bemutatom őket.

MÚZSA M. Hány gyermeke van, Mrs. Antrobus?

MRS. ANTROSUS Kettő: egy fiú meg egy lány.

MÓZES (*halkan*) Úgy tudtam, két fia van, Mrs. Antrobus.

MRS. ANTROBUS (*vak gyötrelmében feláll, előremegy a rivaldáig, halkan*) Ábel, Ábel, fiacskám, fiam, Ábel, fiam, Ábel, Ábel fiam!

A menekültek lassan köréje gyülekeznek. Görög, héber, német és egyéb nyelven vigasztaló szavakat mormolnak. A konyhából éles sikoly hallatszik : Sabina hangja. Mindenki a hang irányába fordul

MR. ANTROBUS Mi az?

Sabina lép be, csak úgy sístereg belőle a méltatlankodás. Épp kesztyűt húz

SABINA Hallja, Mr. Antrobus – a maguk fia, ez a Henry! Én egy pillanatig se maradok tovább ebben a házban! Ez a fiú nem való tisztességes emberek közé!

MRS. ANTROBUS Ne locsogj annyit, Sabina. – Bocsánat, mindjárt jövök. (*Nem várja meg a választ, félretolja a lányt, és a konyhába siet*)

SABINA Képzeld, Mr. Antrobus, Henry már megint kövel dobálózik, és ha most meg nem ölte a szomszéd fiút, akkor az én szemem káprázik! Alighogy megette a vacsoráját, kiment játszani. Egyszer csak hallom, hogy verekszenek. Kinézek, hát a tulajdon szememmel látom! Ez már közönséges gyilkosság!

A konyhaajtóban Mrs. Antrobus jelenik meg. Eltakarja a mögötte lépkedő Henryt. Mikor az anyja egy kicsit oldalt lép, Henry homlokán nagy, sárgásvörös sebhelyet pillantunk meg. A jegynek K betű alakja van. Mr. Antrobus a fia felé indul. Szünet. Henry suttogva szólal meg.

HENRY El akarta venni tőlem a kereket. Ő dobott meg először ...

MRS. ANTROBUS Ugyan, George, gyerekes meggondolatlanság volt csak az egész. Hiszen még olyan fiatal! (*Zokogva kiáltja*) Mindössze négyezer éves!

SABINA És eddig igazán olyan szépen haladt minden!

Csend

Mr. Antrobus visszamegy a tűzhöz

MR. ANTROBUS Oltsátok el a tüzet! Oltsátok el minden tüzet! (*Hevesen*) Nem csoda, ha még a Nap is kihűl. (*Odaugrik, és taposni kezdi a tüzet*)

MRS. ANTROBUS Doktor úr! Bíró úr! Segítsenek! ... George, megőrültél?

MR. ANTROBUS Nem érdemes! Kár életben maradnunk. (*A vendégekhez*) Maguk se törjék magukat. Nem érdemes.

Mrs. Antrobus a férjébe kapaszkodik

SABINA Nahát, Mr. Antrobus! Szégyellem magam, hogy így viselkedik.

MRS. ANTROBUS Igyál, George, igyál még egy kis kávé ... Gladys! Hova tűnt Gladys?

Gladys rémülten lép be

GLADYS Itt vagyok, mama.

MRS. ANTROBUS Szaladj, hozd le apád papucsát! Hogy feledkezhetél meg róla, mikor tudod, milyen fáradt?

Mr. Antrobus leül a székére. Arcát kezébe temeti. Mrs. Antrobus a menekültekhez fordul

Nem tud valamelyikük énekelni? Ó, hiszen hivatásos énekesek, persze! Sabina!

A nők a torkukat köszörülik, és ijedt képpel Homérosz gitárja köré gyűlnek. Az aggastyán játszik

néhány akkordot. Halkan kezdik a dalt, Sabina hangja a legerősebb: „Csengő, csengj ...” Mrs. Antrobus lehúzza férje cipőjét, és közben halkan beszél hozzá

George, emlékszel még a régi rossz időkre? Mikor a tűzhányó épp a kiskertünkre tört rá? Hát amikor a sáska egyetlen levélkét, egy fűszálat, egy árva szem gabonát se hagyott, még a spenótot is lerágta, amit magad kapáltál? Emlékszel arra a nyárra, mikor földrengés volt minden áldott éjjel?

MR. ANTROBUS Henry! Henry! *(Kezét a homlokára tapasztja)* Engem is, mindannyiunkat elborít a kiontott vér!

MRS. ANTROBUS És azt elfelejtetted, mennyi örömed volt benne, hányszor dagadt a melled a büszkeségtől? Henry, Henry, gyere ide, mondd föl apádnak az egyszeregyet, olyan szépen tudod!

Henry fél térdre ereszkedik az apja mellett, és suttogva hadarja az egyszeregyet

HENRY ... kétszer hat, az tizenkettő. Háromszor hat, az tizennyolc – tovább nem tudom a hatosokat.

Gladys lép be. Hozza a papucsot. Mrs. Antrobus szigorúan int neki, gesztusa ilyesfélét jelez: „Siess, és most aztán nagyon tégy ki magadért.” A vendégek a „Tábortűznél” című dalt éneklük

GLADYS *(a papucsot az apja lábára húzza)* Papa ... papa ... Ma nagyon jó voltam az iskolában. Miss Conover ki is jelentette az egész osztály előtt, hogy ha minden lány olyan jól nevelt volna, mint Gladys Antrobus, más lenne a világ.

MRS. ANTROBUS Ugye, szavaltál egy verset az ünnepélyen? Szavald el apádnak is!

GLADYS Papa, akarod hallani, mit szavaltam az iskolában? *(Az anyja szigorú, rendezői pillantást vet rá)* „A csillag”, írta Henry Wadsworth Longfellow.

MRS. ANTROBUS Várj! Elalszik a tűz. Nincs rajta elég fa! Henry, szaladj föl a székekért, és hasogasd fel az ágyakat is!

Henry kimegy. Az énekesek megint a „Csengő, csengj”-et éneklük, tovább is nagyon halkan

GLADYS Nézz csak ide, papa, itt az ellenőrzőm. Na, nézz ide! Magaviselet: példás. Nézd, papa! Te papa, akarod hallani Henry Wadsworth Longfellow-tól „A csillag”-ot? Papa, ugye nem haragszol rám, ugye? Én tudom ám, hogy majd fölmelegszik az idő. Nemsokára tavaszodik, és kirándulunk a nagyrétre, ahogy szoktuk, emlékszel? Papa, igazán, csak egy picit nézz rám, papa!

Henry néhány széket hoz

MR. ANTROBUS Szavaltál az ünnepélyen?

A kislány buzgón bólogat

Emlékszel még a versre?

GLADYS Bizony!!! Olyan jól megtanultam.

Szünet.

Mr. Antrobus egyszerre fölkel, az ajtóhoz lép, és kinyitja. A menekültek rémülten húzódnak hátra, az ének elhal. Mr. Antrobus kinéz az ajtón, aztán becsukja

MR. ANTROBUS *(hirtelen elhatározással)* Élesszéték a tüzet! Hideg van. Hadd égjen a tűz! Tegyük meg mindent, ami tőlünk telik! Sabina, hozz még egy kis fát! Gyertek mind a tűz köré! Legalább a fiatalok maradjanak meg! Henry, ettél már?

HENRY Igen, papa.

MR. ANTROBUS Hát te, Gladys, vacsoráztál?

GLADYS Még kint a konyhában, papa.

MR. ANTROBUS Ha túlélitek, mihez fogtok? Mit tudtok? Hm? Henry, jól megnézted a kereket?

HENRY Igen, papa.

MR. ANTROBUS *(visszaül a helyére)* Hatszor kettő ...

HENRY ... tizenkettő. Hatszor három tizennyolc. Hatszor négy, az ... papa, egyszerre hideg is van és meleg is. Olyan furcsa a fejem! Álmos vagyok.

MR. ANTROBUS *(nyakon üti)* Ébredj föl! Nem érdekes, hogy álmos vagy-e. Hatszor négy, az huszonnégy. Hatszor öt, az ...

HENRY ... harminc. Papa!

MR. ANTROBUS Maggie, te is tölts valamit hamar Gladys fejébe, aminek hasznát veszi, ha rákerül sor!

MRS. ANTROBUS Mire gondolsz, George?

MR. ANTROBUS Hatszor hat, az harminchat. Tanítsd meg neki a biblia elejét.

GLADYS De mama, olyan hideg van, és olyan rossz a levegő.

Henry ismét elálmosodik. Megint kap egy pofont, és a lecke folyik tovább

MRS. ANTROBUS „Kezdetben teremté Isten az eget és a földet. A föld pedig kietlen és pusztavala, és sötétség vala a mélység színén.”

Az ének ismét fölhangzik, valamivel erősebben. Sabina fát hoz

SABINA *(fát tesz a tűzre, aztán előremegy a rivaldáig, és a közönséghez szól)* Legyenek szívesek, adják föl a székeket! Mindent rá kell raknunk erre a tűzre! Mentsük meg az embert! Jegyszédők, adogassák föl, kérem, a székeket! Köszönöm szépen.

HENRY Hatszor kilenc, az ötvennégy. Hatszor tíz, az hatvan.

A nézőtér hátsó soraiból hallani, hogy székeket hasogatnak. A sorok közepén jegyszédők rohannak előre székekkel, és föladogatják őket a színpadra

GLADYS „És nevezé Isten a világosságot nappalnak, és a sötétséget nevezé éjszakának ...”

SABINA Adja ide mindenki a székét! Mentsük meg az embert!

Függöny

MÁSODIK FELVONÁS

A szünet vége felé, még teljes világítással, vetített képek jelennek meg a függönyön. A Pennsylvania és Atlantic City közt közlekedő vonat menetrendje, továbbá Atlantic City szállodáinak, templomainak, szőnyegkereskedéseinek, jósnőinek és lokáljainak egy-egy hirdetése. Mikor a nézőtér elsötétül, a bemondó hangját halljuk

BEMONDÓ Az igazgatóság újabb hírekkel szolgál:

Mi újság a nagyvilágban?

A New Jersey-beli Atlantic Cityből jelentik:

Vetített kép: a tengerpartot ábrázoló képes levelezőlap, csillámmal behintve. Rajta ez a felírás: „Vidám élet a tengerparton”

Ez a nagy kongresszusi város látja vendégül e héten az Ősi és Tiszteletre Méltó Emlős Rend Emberi Alcsoportjának rendes évi közgyűlését E hatalmas testvéri, hadi és temetkezési egyesület, hölgyeim és uraim, éppen hatszázévesedik évi közgyűlését ünnepli a parti sétányon. Most választották meg a következő időszakra az elnököt –

Vetített kép: Mr. és Mrs. Antrobus olyan pózban, ahogyan néhány pillanat múlva majd valóban meg is jelennek

Mr. George Antrobust, a New Jersey-i Excelsior polgárát. Bemutatjuk önöknek Antrobus elnököt és bájos, minden porcikájában emlős feleségét. Mr. Antrobus pályája hosszú és változatos. Az ő nevéhez fűződik számos közhasznú intézmény bevezetése, többek között az emelőé, a keréké és a serfőzésé. De Antrobus elnök bájos feleségének is sokat köszönhetünk, például a korcot, a szemberáncot és a cviklit. No, meg az év szenzációját: sütéshez az olajat. Mielőtt azt a történelmi jelenetet közvetítenénk, amikor Mr. Antrobus tudomásul vette megválasztását, egy fontos körülményre hívjuk fel a figyelmet. Amint bizonyára sokan tudják, az Emlős Rend e nagy ünnepségen vendégül látja a rivalizáló többi rend – vagy nevezzük úgy inkább: nagyra becsült konkurens rend –, tehát a szárnyasok, az uszonyosok, a kagylók stb. küldötteit is. Ezek ugyancsak megtartják évi közgyűlésüket a világ különböző pontjain, és most rendenként két delegátust küldtek ide. A nap folyamán később közvetítjük majd Antrobus elnök rádióköszöntőjét és üdvözlését az egész egybegyűlt élővilághoz. Hölgyeim és uraim! Most Antrobus elnököt látják!

A vászon átlátszó lesz. Mr. Antrobus szobortalapzat mellett áll. Mrs. Antrobus ül, ruháján orchideacsokor. Mr. Antrobuson viseltes redingót, kamásni, gomblyukában piros kokárda, s arról hosszú, finom bíborszalagon rendjel lóg le. A fején színes sapka, a fez és a légionáriussipka keveréke

MR. ANTROBUS Emlőstársak, gerincestársak, embertársak, köszönöm, köszönöm. Szegény jó szüleim se gondolták volna, mikor arra biztattak, álljak meg a magam lábán, hogy ekkorra megtiszteltetésben lesz részem.

Barátaim, hosszú utat jártunk meg. A boldog ünneplésnek ebben a hetében talán nem is illik, hogy hosszabban beszéljünk a nehéz időkről, melyeken túljutottunk. A dinoszaurusz kiveszett (*taps*), a jég visszahúzódott; és a közönséges hideget is igyekszünk minden erőnkkel visszaszorítani.

Mrs. Antrobus tüsszent, kedvesen elmosolyodik, és halkán megszólal: „Bocsánatot kérek.”

Tegnapi emlékezésünkön tisztelegtünk mindazon barátaink és rokonaink előtt, akik a fagy, a földrengés, a sáskajárás, a dögvész és ... és ... (*Köhög*) ... bizonyos nézeteltérések miatt nincsenek már közöttünk. Amint püspök urunk oly találóan mondta ... hogy izé ... oly találóan mondta ...

MRS. ANTROBUS (*zárt ajakkal*) Eltávoztak, de az emléük velünk marad.

MR. ANTROBUS „Ők ugyan eltávoztak, de az emléük velünk marad.” Azt hiszem, kijelenthetem, megjósolhatom ... teljes ... izével ... teljes ...

MRS. ANTROBUS Bizalommal.

MR. ANTROBUS Köszönöm, drágám. Teljes bizalmatlansággal, hogy a biztonság új időszaka virrad ránk. Az elmúlt év jelszava ez volt: „Munka”. Én a jövőre új jelszót adok ki: „Örüljétek és vigadjatok!”

MRS. ANTROBUS George, ülj már le!

MR. ANTROBUS Mielőtt befejezném, szeretnék egy igazságtalan és rosszindulatú vádra felelni, melyet a választási harc hevében hoztak föl ellenem. Hölgyeim és uraim! Hogy én pályafutásom során nemegyszer kacsingattam a rivális rendek némelyikére – ez a vád közönséges rágalom. Amint már az *Atlanti Hírharsona* munkatársainak is kijelentettem, nem tagadom, hogy születésem előtt néhány hónapig ingadoztam kissé az ... izé ... a tokos tollazat és a kopolyús légzés között – és még hányan viselkedtek ugyanígy az itt megjelentek közül –, ámde az utolsó évmillióban már elveszülő voltam, szörzettel és rekeszizommal.

Taps, kiáltások: „Éljen a jó öreg Antrobus!”, „Isteni pofa!”, „Georgie!” *stb.*

BEMONDÓ Köszönöm, nagyon szépen köszönöm, Mr. Antrobus. Most pedig tudom, hogy hallgatóim szeretnének néhány szót hallani a bájos emlőstől, a hitvestől és anyától – halljuk tehát Mrs. Antrobust!

MRS. ANTROBUS (*fölemelkedik, műsorát leteszi a székére, és meghajol*) Kedves barátaim, nem is tudom, miért kell nekem itt beszélnem. Végtére is a férjemet választották meg, nem engem. De talán mint az Asszonyok Ágy- és Asztaltársaságának elnöknője – jaj, hová is lettek a jegyzeteim, ejnye ... no, itt vannak, ni –, röviden beszámolok néhány bizottsági ülésünkről, mely ebben a szép városban zajlott le.

Talán érdeklí önöket az a nagy nehezen megszületett határozatunk, hogy a paradicsom ehető. Igen, kérem, jól hallanak: a paradicsom igenis ehető. Egy tengerentúli küldöttünk jelenti, hogy a selyemhernyó fonalából kelmét lehet készíteni ... nálam van épp egy kis minta belőle ... látják, milyen sima és rugalmas? Meg kell hagyni, hogy szép – bár magam jobban szeretem a kevésbé fénylő anyagokat. Tartsuk-e nyitva hálószoabánk ablakát, vagy csukjuk be inkább? Tudom, hogy minden anya nagy érdeklődéssel figyeli e tárgyban folytatott vitánkat. Sajnos, a legilletékesebb szaktekintélyek még nem döntöttek. Nekem inkább az az érzésem, hogy az éjszakai levegő árt gyermekeinknek, de mindkét álláspontot kiváló szaktekintélyek képviselik. Hát igen, napestig folytathatnám a beszámolót – hisz amint Shakespeare mondja, az asszony dolga nem fogy el sosem –, de azt hiszem, helyesebb, ha férjemhez csatlakozva én is köszönetet mondok mindnyájuknak, és leülök. Tehát köszönöm a türelmüket. (*Leül*)

BEMONDÓ Kérem, kedves Mrs. Antrobus!

MRS. ANTROBUS Tessék.

BEMONDÓ Úgy értesültünk, hamarosan házassági évfordulót ünnepelnek. Hallgatóim bizonyára szeretnék, ha jókívánságukat tolmácsolnám, és ha szíves volna még néhány szót szólni erről a témáról is.

MRS. ANTROBUS Ez a kedves úr arra kér ... hát igen, barátaim ... most, tavasszal ünnepeljük, Mr. Antrobus meg én, házasságunk ötezredik évfordulóját.

Nem tudom, hogy férjem is egyetért-e, de a magam részéről elmondhatom, hogy minden pillanatomban bánom... (*Döbbent nevetés*) Ugyan, mit beszélek össze! Úgy értem, egy pillanatig se bántam meg, hogy férjhez mentem. – Jaj, remélem, egyikük sem kapja

el tőlem a náthát! – Két gyermekünk van. Mindig kettő volt, ha nem is mindig ugyanaz a kettő. Szóval, amint mondom, két jól sikerült gyermekünk van, és sok örömünk van bennük. Bizony, Mr. Antrobus meg én ötezer éve házasodtunk össze. Minden évforduló emlékeztet arra az időre, amikor még nem is volt házasság. Mert a házasságnak mi voltunk az úttörői. Hallgatóim között akad talán több olyan asszony is, aki emlékszik még a mi keresztes hadjáratunkra, nagy csatáinkra. Harcoltunk bizony derekasan. Lámpaoszlophoz láncoltuk magunkat, és cirkuszt csináltunk a szenátusban – de végül kiharcoltuk a jegygyűrűt. Egy-két férfi segített nekünk, de mi tagadás, a zöme ott gáncsolt, ahol csak lehetett: azt mondták, hogy nem vagyunk elég nőiesek. Csak azért idézem föl a rosszízű emlékeket, mert a nagy győzelem óta a visszaesés bizonyos jeleit tapasztalom. Férjem az év jelszavát így adta ki az előbb: „Örüljete és vigadjatok!” Félek, hogy ez egy kissé félreérthető. Az én jelszavam a következő évre: „Mentsük meg a családot!” Ötezer éve van együtt a család, ne hagyjuk elpusztulni! Köszönöm, hogy meghallgattak.

BEMONDÓ Mi köszönjük, Mrs. Antrobus.

A függöny már nem átlátszó

Szerettük volna közvetíteni a ma ugyanitt lefolyt szépségversenyt is. Antrobus elnök, a női szépség avatott bírója, a „Miss Atlantic City, 1942” címet Miss Lily Sabina Fairweathernek, a parti sétányon található tombolaszalón bájos direktiszenek ítélte. Sajnos, időnk azonban lejárt, s még be kell mutatnom néhány jelenetben, hogyan „örülnek és vigadnak” a kongresszus résztvevői.

Fülsiketítő zene. A függöny, fölmege.

A parti sétány. A nézőtér az óceán. A színpad elején vörös kötélkorlát vonul végig. A zenekari árok jobb sarkából, ahol nagy, vörös ernyő vagy strandkosár áll, ugyancsak bíborszín korláttal feljáró vezet a színpadra. Szemben és jobbközépen a tengerre néző padok. Mindegyik pad mögött egy-egy utcai lámpa.

Az egész díszlet mindössze két – két méter magas – kartonlemez kulissza. Ez jelképezi a háttérben levő üzlethelyiségeket. Balról jobbra a következő felírások olvashatók rajtuk: ATLANTI KARAMELLA; aztán: JÖVENDŐMONDÓ; utána köz; majd: TOMBOLASZALON; végül: GŐZFÜRDŐ. A feliratok alatt hevenyészett ajtó; a jósnőén tarka cigányfüggöny lóg. A bal oldali proszcéniumnál a zenekari árokból viharjelző nyúlik ki. Olyan, mint egy hajó árboca, keresztrudakkal. Ezekre időnként fekete korongokat akasztanak ki, hogy jelezzék a vihart vagy orkánt.

A kellékekhez tartozik még három üres kerek szék. Ezeket a felvonás folyamán bánatos négerek tolják át többször a színen, hol balról, hol jobbról. Egy-egy kongresszusi tag halad át időnként a színen, ugyanolyan öltözetben, mint Mr. Antrobus. Van, aki higgadtan lépked, mások viháncolva lovacskáznak. Az öreg cigány jósnő az ajtóban guggol és gubacspipát szív. A tombolaszalomból a krupié hangját halljuk

KRUPIÉ Á-kilenc, á-kilenc. Cé-huszonhat, cé-huszonhat. A-négy, á-négy. Bé-tizenkettő.

KAR (a színpad mögött) Tombola!!! Telitalálat!!!

A tombolaszalón homlokzata megremeg, néhány lányira a levegőbe emelkedik, majd visszaszáll a földre, de még ott is reszket egy darabig

JÓSNŐ (pipájával gépiesen egy mit sem sejtő járókelő hátára mutat) Vesegyulladásod van. Az üzlettársad becsap Kansas Cityben. Hat unokád lesz. Sose mássz magasra! (Feláll és egy másik járókelő után kiált) Májzsugor!

Sabina jelenik meg a tombolaszalón ajtajában. Kék esőköpenyt kapott magára, de az csak alig rejti el a piros fürdőruháját. Szeretné magára vonni a jósnő figyelmét

SABINA Sz-sz! Esmeralda! Sz-sz!

A jósnő krárog egyet

Megjött már Antrobus elnök?

JÓSNŐ Nem. Még nem. Eredj csak vissza! Bújj el!

SABINA Félek, hogy elkerülöm. Jaj, Esmeralda, ha nem sikerül, én belehalok. Isten bizony, belehalok. Antrobus – elnök!!! És én leszek a felesége!!! Mert ha addig élek is, én Mrs. Antrobus leszek. Esmeralda, mondd meg a jövőmet!

A jósnő krákok

Jó, ha nem akarod, majd jósolok én magamnak. (*Álmodozva nevet, és egy ujjal végigtapogatja a bal tenyerét*) Miután királynő lettem Atlantic City szépségversenyén, meg fogom nyerni a világszépségversenyt is. Antrobus elnököt elhódítom a feleségétől. Azután elhódítok minden férjet a feleségétől. Felfordítom az egész világot.

A jósnő krákok.

Egy férfi se tud majd másra gondolni, csak rám. És megkötyagosodnak. Tántorognak az utcán. Bele kell fogódnuk a lámpaoszlopba. Te Esmeralda, ki volt az a trójai Heléna?

JÓSNŐ (*dühösen*) Hagyd abba ezt a buta locsogást! Majd akkor mutasd meg, mit tudsz, ha Mr. Antrobus erre jön! De addig ne rontsd itt a levegőt!

Sabina fölnevet. Amint visszatér a tombolaszalón ajtajához, egy csoport kongresszusi tag jelenik meg a színen, és tolakodásukkal majd megfojtják: „Ó, Miss Lily, nem ismer meg? Ugyan! Hát tavalyról, tavalylőtről csak emlékszik rám?”

SABINA Szálljatok le rólam, fiúk! Na, eridjete csak odább! Túlságosan kis halacskák vagytok ti nekem. Mi volt ez, Mr. Simpson? Megőrült? Kinek néz maga engem? Tőlem még az ilyen kis senki is szórakozhat, akivel akar, de engem hagyjon ki a játékból! Igen! (*Be-megy; a tagok nyerítve röhögnek és utána tódulnak*)

A jósnő fölkel, pipáját lerakja a számolyra, terjedelmes szoknyáját elrendezi, ránt egyet a pruszlikján, és ringó csípővel, mint valami kacér kislány, végigsétál a közönség előtt

JÓSNŐ Tessék! Megmondom a jövődöt. (*Krákok*) Nem nagy dolog. Leolvashatják mindenkinek a homlokáról. Gyerekjáték! De ki tudja megmondani a múltjukat? He? Azt ugyan senki! Hogy az ifjúságuk – hová szaladt? Elslisszolt, míg nem néztek oda. Amíg aludtak. Vagy döglöttek, részegen! Pfuj! Maguk is olyanok, mint régi barátaink, az Antrobus házaspár. Egész éjszaka ébren hánykolódnak: a múltjukon töprengenek. Ugyan minek? Mi belőle a tanulság? Semmi.

Hát, töprenghetnek! Törjék a fejüket! Én bizony nem tudom a múltat. De más se tudja. És ha valaki azt ígéri, hogy megmondja a múltjukat, az csaló. (*Hirtelen az egyik széket toló négerre üvölt*) Gutaütés! (*Visszafordul a közönséghez*) Úgy látszik, senkit sem érdekel a sorsa. (*Krákok*) Nini, látok valakit maguk között – nem akarom zavarba hozni az illetőt, hogy rámutassak, de jól figyeljen mindenki, hátha ő az: a jövő évben elpattan benne a rugó, tudják, itt, a bordái közt. Elviszi a búbánat, a depresszió. Ott van a szája szögletében. Rájön, hogy öröme született, de elpuskázta az életét. Elviszi a búbánat, a depresszió ... Ne nézzen tükörbe! Könnyen kijön a sodrából – és vigyázzon: mérgelednie életveszélyes! (*Előrelép, bizalmas hangon folytatja*) Most azt szeretnék, ugye, halani, mi lesz a közeljövőben barátainkkal, Antrobusékkal? Nem kell bővebb magyarázat, sokszor látták maguk is, nemcsak én ... (*Krákok*) ... hogy kergül meg a férfi. Ő, a Nagy Ember! Aki feltalálta a puskaport és a spanyolviaszt! Lobbot vet a vére. Elveszti a fejét. Aztán lecsillapul, és ül lustán a babérokon: „Szultán vagyok, legyezzenek a rableányaim!” Maguk is éppoly jól tudják, mint én, hogy mi következik. Eső, eső, iszonyú, végtelen eső. A vízözön. De addig még történik valami – valami csúnya, valami szégyellnivaló. Lesz, aki azt mondja rá: „Fulladjon meg inkább! Kár megmenteni! Ha ilyen a világ, pusztuljon el inkább!” Látom az arcukon. De nincs igazuk. Süssék meg az örö-

kös kételyeket és kétségbeesést! Megint szűk lesz a vészkijárat. És csak egy maréknyi marad meg. A többi elpusztul – mind, mind! *(Széles, kaszázó mozdulattal mutat a színpadra)* Az állatok közül is alig marad meg néhány. Minden fajtából egy pár, egy nőstény meg egy hím, összesen kettő.

A színpadon és a zenekari árokban kongresszusi tagok feje bukkan fel. Csúfolják

KONGRESSZUSI TAGOK Sarlatán! Ünneprontó! Nőstény Jeremiás! Csaló!

JÓSNŐ Aki mondja! Legalább addig hallgatnátok rám, míg nem késő! Mit gondolsz, veled mi lesz?

KONGRESSZUSI TAGOK Károgó varjú! Na nézd a koszost! Pálinkabutykos, ciha, rongyosák!

JÓSNŐ Úgy, úgy! Csak öltögesd a nyelved! Akkorára úgyse öltheted, hogy magad nyald le a homlokodról a halál verítékét. Késő is, hogy most kezdjétek az özönvizet meregetni leveseskanállal. Volt elég időtök. De elgatyáztátok!

KONGRESSZUSI TAGOK Örüljünk és vigadjunk! *(Eltűnnek)*

A jósnő balra figyel, és mutatóujját az ajkára teszi

JÓSNŐ Már jönnek Antrobusék. Hihi! Akikben reménykedünk. Akikért reszketünk. Akik – mi vagyunk, mi magunk!

Balról belép az Antrobus házaspár Gladyszel

MRS. ANTROBUS Gladys, húzd be a hasad!

GLADYS De mama, olyan fárasztó!

MRS. ANTROBUS Szörnyű, hogy az új elnöknek ilyen kis mackólánya legyen. Próbálj végre hölgyhöz illően viselkedni!

JÓSNŐ Ojjé, ezt már elmondta vagy százmilliárdszor!

MRS. ANTROBUS Szent Isten! Hova lett Henry? Az előbb még itt volt. Henry!

Hirtelen nagy kavarodás támad. Balról egy kerekesszék gurul be. Körülötte Henry és egy néger ug-ról felhevülten

HENRY *(csúzlival a kezében)* Kilövöm mindjárt a szemed, hé! Majd megtanítlak én kesztyűbe dudálni, megállj!

NÉGER *(ugyanakkor)* Te, te kölyök, vigyázz! Fel ne bosszants, mert ellátom a bajod!

MR. ANTROBUS Henry! Mit csinálsz?! Teszed le azt a csúzlit!

MRS. ANTROBUS *(ugyanakkor)* Henry! Henry! Miféle viselkedés ez?!

JÓSNŐ Nagyon helyes, fiatalember. Túl sokan vagyunk a világon. Magának mindenki útjában van. Még jó, hogy saját maga nem.

HENRY Én nem akartam semmi rosszat, én csak vicceltem!

NÉGER Micsoda dolog ez? Hogy mertél hozzányúlni?! Mars innét, egy, kettő! *(Morogva tolja ki a színről a széket)*

MR. ANTROBUS Henry, mit csináltál?

HENRY Mindenki mindjárt őrjöng! Lökdösik ide-oda az embert! De majd megbánja ez a nyikhaj! Megtanítom én tisztességre!

MR. ANTROBUS Add ide azt a csúzlit!

HENRY Nem adom! Bolond voltam, hogy veletek jöttem! Bár sose jöttem volna ide! Minek is élek egyáltalán!

MRS. ANTROBUS Ugyan, Henry, ne izgasd magad minden számársággal! Igazán nem tudom, mit kezdjünk már veled. Tedd szépen zsebre azt a csúzlit! És ne ártsd magad mindig a mások dolgába!

MR. ANTROBUS Legközelebb majd otthon hagyunk. Nem tartom miattad örökké a hátam.

MRS. ANTROBUS Ugyan, felejtjük már el az egészet! Fújjuk ki magunkat, mindjárt lecsillapszunk! Nagyszerű ez a tengeri levegő!

Egy elhaladó kongresszusi tag meghajol Mr. Antrobus előtt. Az elnök visszabólint

Kinek szóltál, George?

MR. ANTROBUS Senkinek. Ez volt az ellenjelöltem a választáson.

MRS. ANTROBUS Az ellenjelölted?! *(Hirtelen megfordul, és ernyőjét rázza a távolodó tag felé)*
Az én férjem nem szól magához. Tudja? De nem is fog soha!

MR. ANTROBUS Ugyan, Maggie!

MRS. ANTROBUS Még van képe azok után, amiket összehazudott rólad a beszédében! Szemen-szedett hazugság volt az egész!

GLADYS és **HENRY** Mama, mindenki téged néz! Mindenki rajtad nevet!

MRS. ANTROBUS Vegye tudomásul, hogy az én uram SZENT, valóságos SZENT, és maga nem méltó rá, hogy megszólítsa őt az utcán!

MR. ANTROBUS Maggie, Maggie, elég legyen már!

MRS. ANTROBUS Nahát, George, hogy te milyen gerinctelen vagy! Hát ha te nem tudsz helytállni magadért, majd helytállok én!

GLADYS Mama, rémesen viselkedsz, nem vagyunk otthon!

MRS. ANTROBUS *(elneveti magát)* Hát ez jólesett. Mindjárt jobban érzem magam. Csak lett volna itt a felesége is, hogy hallja! Na, gyerekek, most mihez volna kedvetek?

GLADYS Papa, beleülhetek egy olyan guruló székbe? Mama, hadd üljek bele egy olyan székbe!

MRS. ANTROBUS Azt már nem, kedves kisasszony. Ha fáradt vagy, leülhetsz akárhol. Nekünk nincs pénzünk ilyen ostobaságra!

MR. ANTROBUS Na, annyi azért még akad. Ez itt a helyi specialitás.

MRS. ANTROBUS Szerinted tehát van pénzünk! Mikor az is csoda, hogy futotta cipőre a gyerekeknek, és egyáltalán kitehetik a lábukat az utcára! Szóval meg kell érnem, hogy a nagy gyerekeimet kocsiban tologatják?!

MR. ANTROBUS Vagy nyaralunk, vagy nem. Egy kis szórakozást talán csak megengedhetünk magunknak! Igazán megbolondítod az embert, Maggie!

MRS. ANTROBUS Jó, jó. Tőlem mehettek. Én majd leülök itt a padra, és nevetek rajtatok. A dolláromat pedig csak ide, a kezembe! És jegyezzétek meg, hogy egész nap esni fog. Mindjárt nyakunkon a zivatar. Érzem a csontjaimban. No, menjetek csak, eridjétek, szórjátok a pénzt! Én koplalok tovább. Ahogy koplaltam eddig is. Úristen, de mennyit!

Egy tag kidugja a fejét a gőzfürdő ablakán, és felvonja a szemöldökét

KONGRESSZUSI TAG Helló, George! Mi újság? Elment az eszed? Még ide is magaddal cipeled az egész családod?

MRS. ANTROBUS Micsoda beszéd ez?

A tag visszahúzza a fejét, és becsukja az ablakot

MR. ANTROBUS Mit gondolsz, Maggie, az én türelmemnek nincs határa? Az isten szerelméért, hát nem dolgoztam még eleget? Hát nekem már sose lesz vakáció? És annyi örömet se szerezhetek a gyerekeimnek, hogy beültessem őket egy ilyen gurulós vacakba?

MRS. ANTROBUS (*kinyújtott keze fejével kémleli az esőt*) Hát egy bizonyos: mindjárt esni fog, és hozzád még jönnek a rádiótól is.

MR. ANTROBUS Vigyázz, Maggie! Az embernek néha a családjából is elég. Figyelmeztetek, vigyázz!

Sabina kilép a tombolaszalomból. Fodros, vörös selyem fürdőruha van rajta. 1905-ös divat. Vörös harisnya, cipő és napernyő. Félénken meghajol Mr. Antrobus előtt, aztán a feljáró felé tart. Mr. Antrobus és a gyerekek rámeresztik a szemüket. Mr. Antrobus gáláns meghajlással viszonzozza az üdvözlést

MRS. ANTROBUS Hogy beszélhetsz ilyen butaságokat, George? Neked van a világon a legrendesebb családod.

MR. ANTROBUS Jó reggelt, Miss Fairweather!

Sabina eltűnik a zenekari árokban az ernyő vagy strandkosár mögött

MRS. ANTROBUS Ki az ördöghöz beszélsz?

MR. ANTROBUS (*önelégülten, álszerénységgel*) Hm ... hm ... csak egy ... szolembéki király.

MRS. ANTROBUS Micsoda? Egy szót sem értek.

GLADYS Mama, ugye milyen szép volt ez a néni?

HENRY Papa, igazán bemutatnád neki.

MRS. ANTROBUS Gyerekek, csönd legyen, egy szót sem értek! – Mit mondtál, George?

MR. ANTROBUS Hogy ... ööö ... egy kis ismerősöm. Nagyon rendes, tisztességes lány.

MRS. ANTROBUS Kicsoda?

MR. ANTROBUS Tudod, az a lány, aki megnyerte a szépségversenyt – Miss Atlantic City, 1942.

MRS. ANTROBUS Hm! Én Sabinának néztem.

HENRY (*a korlátnál*) Ismeri a vízirendőr is, tudod, mama? Irtó jól ismeri.

MR. ANTROBUS Henry, gyere onnan! Minden tekintetben derék lány. Idős anyjának egyetlen támasza.

MRS. ANTROBUS Akárcsak Sabina. Szakasztott Sabina. És akkor is jégfal kellett hozzá, hogy megtudd, ki az a Sabina. Henry, gyere már onnan, ülj le ide, a padra ...

MR. ANTROBUS Ugyan, kérlek, egészen más, mint Sabina. Egyetemem végzett. Méghozzá kitűnő eredménnyel.

MRS. ANTROBUS Henry, ülj ide szépen, fiacskám, anyád mellé! Te meg, Gladys ...

MR. ANTROBUS (*leül*) A mostoha körülmények miatt volt kénytelen eljönni direktre ebbe a tombolaszalomba. De nincs még egy lány az országban, akinek olyan szigorúak a nézetei, mint neki.

MRS. ANTROBUS Csakugyan? Tudod, mit? Beszéljünk másról! Képzeld, Henry, még sose láttam cethalat!

MR. ANTROBUS Hét nyelven beszél, és a kisujjában is több a kultúra, mint amennyi rád egész életedben ragadt.

MRS. ANTROBUS (*erőltetett nyájjassággal*) Ez szép, George. Örülök, hogy ilyen magas képzett-

ségű lányok vannak a tombolaszalomban. Nézd csak, Henry, mi az ott? *(A viharjelzőre mutat, melyen egy fekete korong látszik)*

HENRY Jé, mi az, papa?

MR. ANTROBUS Melyik? Ja! A viharjelző. Egy fekete korong rossz időt jelent, kettő vihart, három orkánt, négy pedig a világ végét.

Amint nézik, a második korong is fölkerül az első mellé

MRS. ANTROBUS Úristen! Szaladok és vásárlók hamar esőköpenyt mindannyiunknak.

GLADYS *(fejét az apja vállára hajtja)* Ne menjünk még, mama, oly jó itt ülni! Hogy nő az óceán, mindig nagyobb! Ugye, milyen szép, papa?

MRS. ANTROBUS Szép. És már nekem se kell több a boldogsághoz, mint hogy lássak végre cethalat is.

HENRY Képzed, mama, mi kettőt is láttunk. Itt, az előbb. Kongresszusi küldöttek voltak. Mindjárt megkeresem valamelyiket.

GLADYS Papa, kérdezz tőlem valamit! Valami nehezet!

MR. ANTROBUS Na jó ... hát mekkora az óceán?

GLADYS Te mindig csak ugratsz engem, papa. Az óceán-háromszázhatvanmillió-négyzetkilométer-és-a-föld-felületének-háromnegyed-részét-foglalja-el-és-a-legmélyebb-pontja-tizenegyezerméter-és-az-átlagmélysége-négyezer-méter.

MRS. ANTROBUS *(fölkel)* Hát én indulok, megveszem a négy esőköpenyt. Úgy látom, romlik az idő. Csak ki ne törjön a vihar, míg készen nincs a rádióriport. Egy órácskánk lehet még addig.

HENRY Jaj, csak már jönne az a vihar! – És előtte a nagy zzzz! Remélem ...

MRS. ANTROBUS Hallgass, Henry! – Te George, az jutott az eszembe, hátha olyan szörnyű vihar jön, hogy szárazon rosszabb, mint a vízen. Hogy hajón biztosabb.

HENRY Ott egy bárka a móló végében!

MRS. ANTROBUS Nagyszerű! Legyen rajta a szemed, fiam. Te meg, George, hunyd le egy kicsit a magadét, és szundíts egyet a rádióadás előtt!

MR. ANTROBUS Mennydörgős mennykő! Már azt is te szabad meg, mikor nyissam ki és mikor hunyjam be a szemem? Eredj a dolgozdra, vásárold meg inkább az esőköpenyeidet!

MRS. ANTROBUS Na, gyerekek, most tíz percig szaladgálhattok itt. De csak tíz percig. És Henry, vigyázz magadra! Te meg, Gladys, maradj mindig a bátyád mellett, nehogy elveszítsétek egymást!

A gyerekek elfutnak

Nem lesz szükséged valamire, George?

A tombolaszalomból és az Atlanti Karamella-boltból tagok dugják ki a fejüket. Hangok hallatszanak a zenekari árokból is

TAGOK George! Geo-rr-ge! George! Mért nem hagytad otthon a vén tyúkketrecet, George! Georgie, az idomítás csodája!

MRS. ANTROBUS *(az ernyőjét rázza feléjük)* Ostoba fajankók! Az mind, egytől egyig! Már az is baj, ha valaki magával hozza a feleségét a kongresszusra? *(Indul)* Csak azt tudnám, mi bajuk örökké a családdal! Tudnak jobbat helyette? *(Kimegy)*

Mr. Antrobus lehunyja a szemét. A jósnő kilép a bódéjából, és baloldalt előrejön, egészen a proz-

céniumig. Odatámaszkodik, és csúfondárosan figyel Sabinát

JÓSNŐ Nicsak! Most jön ő!

SABINA *(félhangosan suttog)* Mit csinál?

JÓSNŐ Téged vár. Vegyél mély lélegzetet, édeském, harapd össze a fogad, aztán usgyi neki!

SABINA Ideges vagyok. Az egész jövőm ettől függ. Jaj, de ideges vagyok!

JÓSNŐ Ugyan, ne légy szamár! Hát mit akarsz még? Ez az ember negyvenöt éves. Most kergült meg egy kicsit. Hogy elnök lett belőle. Más nője sose volt, csak a felesége. És ha arra ránéz, mindjárt eszébe jut, hogy az asszony előtt nincs titka, nincs olyan apró baklövése, amiről az ne tudna.

SABINA *(suttog)* Nem értem, mért ver minden új ügynél olyan rémülten a szívem!

JÓSNŐ *(a színpad közepére áll, onnan figyel a most következőket)* Kezdek unni.

SABINA Mondd meg előbb a jövőmet!

A jósnő száraz nevetést hallat, és olyan mozdulatot tesz, mint aki valami számárságra legyint

(Köhög) Jaj, kedves Mr. Antrobus ... kérdezhetnék magától valamit?

MR. ANTROBUS Tessék? ... Ó, hogyne, természetesen! Parancsoljon velem, Miss Fairweather!

SABINA Mr. Antrobus ... én olyan boldogtalan vagyok. Mert ... mert a maga szemében bizonyára én se vagyok külön, mint a többi lány, aki szépségversenyekre jár.

JÓSNŐ Jól kezdi!

MR. ANTROBUS Dehogyis, kérem, én igazán megértem.

JÓSNŐ Most kapcsolj rá! Most üsd a vasat!

SABINA Tudtam, hogy meg fog érteni! Anyukám is mondta épp ma reggel: „Hallod, Lily, az az aranyos Mr. Antrobus azért adta neked az első díjat, mert azonnal látta, hogy másféle vagy.” Hát bizony, Mr. Antrobus, nehéz a tisztességes lánynak.

JÓSNŐ Hohó! Ez már azért egy kicsit erős!

MR. ANTROBUS No de kedves Miss Fairweather! ...

SABINA Nem is tudja, milyen nehéz! Hogy is tudhatná a drága felesége és kislánya mellett! Jaj, még sose láttam olyan finom asszonyt, mint Mrs. Antrobus. Ó, bár egyszer én is olyan lehetnék!

MR. ANTROBUS Ugyan, ugyan, Miss Fairweather, nagy a világ, és jobb is így talán, hogy izé ... hogy nem vagyunk mind egyformák.

SABINA Mily csodálatos az, amit mond. Mily fennkölt, mily nemes! ... Mr. Antrobus, ugye, van néhány szabad perce? ... Félek, hogy az öltözetem itt a sétányon kissé feltűnő ... nem ülne le egy pillanatra ott lenn, az ernyő alatt?

MR. ANTROBUS Dehogynem ... de igazán csak egy pillanatra ...

SABINA Ott egy nyugágy. Mert tudja, fáradtnak látszik. Mondta is reggel anyukám: „Lily, remélem, Mr. Antrobus majd kipihen egy kicsit magát. Mert azon a szép, férfias arcán bizony mély árkok húzódnak.” Ugye, nagyon sokat dolgozik, Mr. Antrobus?

JÓSNŐ Ez tombola! Telitalálat! *(Bemegegy a bódéjába)*

SABINA Most majd egy csöppet lepihen. Én nem szólok egy szót sem, nem, nem. Csak ülök maga mellett – és büszke vagyok rá, hogy a nyugalmát őrizhetem. Ugye, megengedi?

MR. ANTROBUS *(megfogja a lány kezét)* Miss Fairweather ... maga ... egészen elkapat.

SABINA Egy pillanat! Valamit mondanom kell a közönségnek! Hölgyeim és uraim! Én a következő jelenetet ma este nem játszom el. Nem hosszú az egész, de jobb lesz, ha átugorjuk. Elmondom a tartalmát, és mindjárt a következőnél folytatjuk majd. Hát szóval ez a jelenet ...

MR. ANTROBUS *(a foga között)* Miss Somerset!

SABINA Sajnálom, nagyon sajnálom, de ma át kell ugranunk. Mindössze egy rövidke párbeszéd kettőnk között, s végül ő úgy határoz, hogy otthagyja a feleségét, Renóban elvállik, és nyomban összeházasodunk. Ennyi az egész.

MR. ANTROBUS Fitz! Halló, Fitz!

SABINA Most már úgymint tudják, tehát nyugodtan onnét folytathatjuk, ahol maga azt mondja ...

MR. FITZPATRICK *(– a rendező – dühösen beront)* Miss Somerset, ragaszkodunk hozzá, hogy végigjátssza a jelenetet!

SABINA Sajnálom, Mr. Fitzpatrick, de nem tudom, és nem is akarom. A közönség a tartalmát már ismeri, hát folytassuk tovább.

Más színészek is a színpadra szállingóznak, hogy a botrány tanúi legyenek

MR. FITZPATRICK És mért nem tudja eljátszani?

SABINA Mert olyan részek vannak benne, amelyek itt többek érzékenységét is sérthetik. Márpedig a színház nem arra való, hogy a nézőket sértegessek.

MR. FITZPATRICK Miss Somerset, szedje, kérem, a holmiját, és távozzék! Majd értesítem a helyettesét, és az ügyet átadom a színházi törvényszéknek!

SABINA A helyettesemet leküldtem feketéért, és jegyezze meg, hogy ha a törvényszék büntetést akar fizettetni velem, fellebbezek akár a Legfelsőbb Bírósághoz is. Ugyan, kérem, nyugalom! Nincs értelme, hogy idegeskedjünk!

MR. FITZPATRICK és **MR. ANTROBUS** De miért nem játssza ... mi a kifogása ellene?

SABINA Hát ha tudni akarják, ma estére meghívtam valakit. Ott ül a nézőtéren. Szegénykém, az ő élete valóságos kálvária. És a világért sem akarom, hogy ezt a jelenetet végig kelljen néznie. A szerző nyilván nem gondolt rá, hogy van a közönség közt más asszony is, akit ugyanúgy taszított el a férje. Hogy mi történt a barátnőmmel? Azt ugyan harapófogóval se húznák ki belőlem ... de ... hát húsz évig éltek együtt, na, és míg a férje meg nem gazdagodott, ő mosott rá, valósággal a cselédje volt.

MR. FITZPATRICK Miss Somerset, a barátnője megbocsát magának, de el kell játszanunk mind-egyik jelenetet.

SABINA Nincs az a hatalom, amiért én elmondjam például azt, hogy „a férfi minden hét évben kinövi a feleségét” ... meg ... meg hogy „e téren egyedül a mohamedánok álláspontja becstületes”. Nem! Nincs az a hatalom!

MR. FITZPATRICK Miss Somerset! Menjen az öltözőbe! Én fogom olvasni a szerepét.

SABINA Itt már mindenki megbolondul!

MR. ANTROBUS Ugorjuk át a jelenetet!

Mr. Fitzpatrick és a színészek kifelé indulnak

SABINA Köszönöm. Tudtam, hogy maga meg fog érteni. Úgy csináljuk, ahogy mondtam. Szóval Mr. Antrobus válni akar, hogy elvehessen engem. Mr. Antrobus, most maga jön: „Bizonny, nem lesz valami könnyű odaállnom ezzel a feleségem elé.”

A színészek eltűnnek

MR. ANTROBUS *(föl-alá jár, kezét a homlokára szorítja)* Várjon csak, nem találok még vissza! „A feleségem nagyon keményfejű.” Ööö ... erre maga azt mondja, hogy ... ööö ... Hát bizony, Miss Fairweather, akarom mondani, kedves Lily, nem lesz valami könnyű odaállnom ezzel a feleségem elé. Neki is vannak érzelmei!

SABINA Vedd tudomásul, George, másoknak nincsenek érzelmei! Nem úgy, mint nekünk: elnököknek, szépségkirálynőknek. Vedd tudomásul, hogy másoknak nincsenek érzelmei, azok legfőljebb képzelődnek! De két hét múlva már vígan bridzselnek tovább, és mozi-
ba járnak. Hallgass ide, drágám, az egész világon alig akad magunkfajta ember! A többi: szalmabáb. Belül üres. Most, hogy elnök lettél, majd te is rájössz. Nézd, drágám, az emberiség színe-java egyetlen kis titkos társaság! A mi társaságunk. És csak mi tudjuk, hogy a világot nekünk teremtették. Mert mi az, ami az életben ér valamit? Kettő: az élvezet meg a hatalom. Minden más: halálos unalom. Magad is tudod. Élvezet és hatalom nélkül mi az élet? Hányinger. Na – gyere ide!

(Hozzásimul. Csókolódnak)

Na látod.

Hát ha jön a feleséged, mi sem egyszerűbb: elébe állsz, és megmondod neki.

MR. ANTROBUS Hallod, Lily, csodálatos egy nő vagy!

SABINA Persze hogy az vagyok.

Behúzódnak az ernyő mögé. Nem látni őket. Távolról égzengés. A harmadik korong is feltűnik a viharjelzőn. Távoli mennydörgés. Mrs. Antrobus jelenik meg csomagokkal. Körülnéz, baloldalt leül egy padra, és a zsebkendőjével legyezi magát. Gladys jobbról belép, két kongresszusi taggal a nyomában. Gladys lábán piros harisnya

MRS. ANTROBUS Gladys!

GLADYS Megjöttem, mama!

MRS. ANTROBUS Gladys! Honnét szedted ezt a szörnyűséget?

GLADYS Ii-gaa-záán, ma-ma! Hisz ez a papa kedvenc színe!

MRS. ANTROBUS Takarodj vissza a szállodába!

GLADYS Nem megyek! Jusst se! Igenis, ez a papa kedvenc színe!

MRS. ANTROBUS Nem mész? Jó! Csak maradj! Legalább apád látja, milyen vagy. Maradj csak itt!

GLADYS Én ... inkább ... visszamegyek ... ha gondolod ... hogy nem fog ... tetszeni neki.

MRS. ANTROBUS Nekem mindegy! Engem nem érdekel, mi lesz. Az se, ha a világ legnagyobb viharja tör ki a fejünk fölött. Hadd törjön! *(Összekulcsolja a kezét)* És a bátyád?

GLADYS *(elfogódott hangon)* Itt lesz valahol.

MRS. ANTROBUS Itt lesz? Mit bánod te, mi? Legfőljebb megint bajba kerül! Mindegy! Az sem érdekel. Igazán nem tudom, hová lett apád!

Nevetés az ernyő mögül

GLADYS Azt hiszem, ő az ... *(Kihajol a korláton)* ... Te mama, nézd csak! A piros ruhás nénivel beszél.

MRS. ANTROBUS Igen? *(Szünet)* Akkor megvárjuk. Ülj szépen ide mellém, és ne izegj-mozogj ... most mit bögsz?

Távoli mennydörgés. Mrs. Antrobus betakarja Gladys harisnyáját egy esőköpennyel

GLADYS Nem tetszik neked a harisnyám?

Két rádióriporter robog be a színpadra mikrofonnal, állvánnyal és egyéb tartozékkal. A jósnő megjelenik a bódéja ajtajában. Más szereplők is odagyűlnek bámeszkodni

ELSŐ RÁDIÓRIPORTER Hála az égnek! Legalább Mrs. Antrobust megtaláltuk! És Mr. Antrobus? Mióta keressük már! Azonnal kezdenünk kell a világkongresszus riportját.

MRS. ANTROBUS *(nyugodtan)* Minden percben jöhet.

ELSŐ RÁDIÓRIPORTER Mrs. Antrobus, ha késni talál a férje, nem adna helyette interjút a rádiónak? Ez az egész év legfontosabb riportja.

Sabina kilép az ernyő mögül, Mr. Antrobus követi

MRS. ANTROBUS Nem. Nem adok. Nincs semmi mondanivalóm.

ELSŐ RÁDIÓRIPORTER Akkor segítsen, kérem, megkeresni! Mert mindjárt itt a vihar! Mi az, hogy vihar? Orkán! Özönvíz!

MÁSODIK RÁDIÓRIPORTER *(meglátja Mr. Antrobust a feljárón)* Joe! Joe! Nézd csak! Ott van!

ELSŐ RÁDIÓRIPORTER Az isten szerelmére, Mr. Antrobus! Öt percen belül sugároznunk kell önt! Volna szíves kipróbálni a mikrofont? Csak annyit kérünk, hogy kezdje meg lassan az ábécét.

MR. ANTROBUS *(merev arccal, súlyos léptekkel megy föl a feljárón. Amikor a színpad a melléig ér, megáll, és tekintélyt parancsoló hangon szólítja meg a rádióriportereket)* Majd elkészülök én idejében. Addig menjenek innen! Igen. Hagyjanak magunkra! A feleségemmel akarok beszélni.

ELSŐ RÁDIÓRIPORTER *(panaszos hangon)* De Mr. Antrobus! Ez az év legfontosabb rádióriportja!

A rádióriporterek visszahúzódnak a színpad szélére. Sabina odasurran a feljáratra, Mr. Antrobus háta mögé

SABINA *(suttog)* Ne hagyd szóhoz jutni! Tudod, itt érvek nem számíthatnak.

MR. ANTROBUS Maggie, kiköltözöm a szállodából. És elmegyek. Végleg. Miss Fairweathert veszem feleségül. De rólatok gondoskodni fogok, bőkezűen. Néhány év múlva majd te is belátod, hogy így volt a legjobb. Ez minden mondanivalóm.

ELSŐ RÁDIÓRIPORTER Remélem, Mr. Antrobus, készen van. Ez az év legfontosabb rádióriportja.

KRUPIÉ A-kilenc, á-kilenc. Dé-negyvenkettő, dé-negyvenkettő. Cé-harminc, cé-harminc. Bé-tizenhét, bé-tizenhét. Cé-negyven, cé-negyven.

GLADYS Te mama, mit mondott a papa? Nem értek egy szót se!

KAR Tombola! Telitalálat!

ELSŐ RÁDIÓRIPORTER Mr. Antrobus, csak annyit kérünk, próbálja ki a hangját az ábécével!

MR. ANTROBUS Menjenek innen! Hagyjanak békén!

MRS. ANTROBUS *(nyugodt hangon, lesütött szemmel)* George, én addig szóba sem állok veled, míg az arcodról le nem törölöd azokat a ronda vörös foltokat.

MR. ANTROBUS Nincs semmi beszélnivalónk. Amit mondtam, megmondtam.

SABINA Óriási!!!

MR. ANTROBUS Elismerem, hogy derék asszony vagy, Maggie, de ... de a férfi azért férfi, hogy a maga útját járja.

MRS. ANTROBUS Jó. De ötezer évi házasság után néhány szavam talán csak nekem is lehet.

Vagy nem?

MR. ANTROBUS (*Sabinához*) Most erre mit feleljek?

SABINA Mondd azt, hogy a további beszéd csak sértené az érzelmeit. Sokkal-helyesebb-a-jövő-szemponjtjából-ha-gyorsan-és-röviden-végeztek.

MR. ANTROBUS Kímélni szeretném az érzelmeidet, Maggie.

ELSŐ RÁDIÓRIPORTER Mr. Antrobus, fölhúzták az orkánjelzést. Talán még hozzákezdhetünk.

MRS. ANTROBUS (*nyugodtan, szinte álmodozva*) Nem azért lettem a feleséged, mert tökéletes voltál. Még csak azért sem, mert annyira szerettelek. Hanem azért, mert megígértél valamit, hitet tettél rá. (*Lehúzza a gyűrűjét és nézi*) Ez a hit tette jóvá minden hibádat. És az enyémet is. Két tökéletlen lény kelt egybe, és ez a hit az adott szóban tette házassággá az egészet.

MR. ANTROBUS Ugyan, Maggie ... még tizenkilenc éves se voltam.

MRS. ANTROBUS (*visszahúzza a gyűrűt az ujjára*) És mikor nőttek a gyermekeink, nem az otthonunk védte őket, nem a szeretetünk – hanem ez a hit, ez a bizalom! És ha ezt a hitet felrúgjuk – akkor minden megtörténhet! Még ez is! (*Széles mozdulattal elhúzza Gladys harisnyájáról az esőköpenyt*)

MR. ANTROBUS (*bénultan nyújtja ki karját*) Gladys! Megörültél! Hát már mindenki megörült?! (*Sabinához fordul*) Ez a te műved! Te adtad rá ezt a ...

SABINA Én? Azt se tudja, hogy ki vagyok.

MR. ANTROBUS (*Gladyshez*) Mars vissza a szállodába, és vedd le azonnal ezt az ocsmány holmit magadról!

GLADYS (*pimaszul*) Jó, már megyek is. Csak annyit hadd mondjak még, hogy Henry ...

MRS. ANTROBUS (*ellentmondást nem tűrve tapsol*) Elég a fecsegésből. Majd én visszaviszem a szállodába, George. Csak előbb még egy levelet ... Egy üzenetet dobok az óceánba. (*Kutat a retiküljében*) Ejnye, no, hová lett az a vacak? Megvan. (*Valamit, ami számunkra láthatatlan, messze bedob a nézőtérre, magasan a közönség feje fölött*) Palackposta. Levél van benne. És a levélben mindaz, amit csak egy asszony tudhat. A tartalmát sose mondták még el se férfinak, se nőnek, és ha ez a palack egyszer célhoz ér, új kor következik. Mi mások vagyunk, nem amilyenek a könyvek és a színdarabok mondanak. Nem amilyenek a reklám fest. Nem minket ábrázol a film, nem rólunk beszél a rádió. Mások vagyunk, nem amilyenek mondanak, nem amilyenek gondolnak: mi – egyszerűen *mi* vagyunk. És ha egy férfi rátalál közülünk arra a bizonyosra, akkor már tudja is, miért kellett az egész világegyetemnek mozgásba jönnie. De hogyha az a bizonyos férfi rosszul bánik velünk, akkor jobb, ha eltűnik a lelke az óceán fenekén – pedig csak egy lelke van –, mert máshova úgyse való. No gyere, Gladys! Menjünk vissza a szállodába!

Gladyst erősen kézen ragadja, de a lány kiszakítja magát, és előrejön, hogy az apjához szóljon.

SABINA Színház az egész! Egy pillanatig se törődj velem!

GLADYS Tudd meg, hogy Henry eltalált valakit egy kővel. Egy négert, aki olyan kerek székelt tolt. Végét járja az illető. Henry elszaladt és bujkál, de a rendőrök nagyon nyomoznak utána. És engem egy csöppet sem izgat, hogyha nem törödsz a mamával és velem, mert én többet úgyse szeretlek, és remélem, más se szeret majd téged, soha – és úgy kell neked!!! (*Kiszalad*)

MR. ANTROBUS (*utánaindul*) Nekem ... nekem utána kell néznom...

SABINA Nem! Most itt maradsz. Ilyen izgatottan nem mehatsz sehová! Még jó, hogy száz év múl-

va ezt is elfelejtjük. Na gyere, kezdődik mindjárt a riport! Mondj valamit, akármit! Úgyis csak egy csomó madár meg hal meg efféle hallja.

ELSŐ RÁDIÓRIPORTER Köszönöm, Miss Fairweather. Nagyon köszönöm. Készen vagyunk, Mr. Antrobus.

MR. ANTROBUS *(megérinti a mikrofont)* Hogyan? Hogyan? Kikhez beszéljek?

ELSŐ RÁDIÓRIPORTER De kérem, Mr. Antrobus! A mi rendünkhöz meg a többi rendhez!

MR. ANTROBUS *(fölkapja a fejét)* Mit akar ez a rengeteg madár?

ELSŐ RÁDIÓRIPORTER Csak épp a delegátusok. Minden fajtából kettő-kettő.

MR. ANTROBUS *(a közönség felé mutat)* Nézzék a vizet! És azokat ott! Ugrálnak a halak. Jaj, ha itt volnának a gyerekek! És ott a cethal is, a Maggie-é! Maggie, gyere, itt vannak a bálnáid, Maggie!!

ELSŐ RÁDIÓRIPORTER Remélem, elkészült, Mr. Antrobus.

MR. ANTROBUS És nézzék csak a partot! Nem is mondta, hogy ezek is mind itt lesznek!

SABINA Igen, George. Ott vannak mind az állatok.

ELSŐ RÁDIÓRIPORTER *(a készülékkel bajlódik)* Igen, Mr. Antrobus, azok ott a gerincesek. Reméljük, hogy ön után majd az oroszlan is szól hallgatóinkhoz. Fáradjon ide, Mr. Antrobus, készen vagyunk! Még éppen futja az időből vihar előtt. *(Szünet. Rekedt suttogással)* Tessék, hallgatják.

Besötétedett.

Közvetlenül Mr. Antrobus szavai után éles, füttyülő süvöltést hallani. Furcsa, cikázó fények villóznak a színpad körül. A többi szereplő eltűnik a színről

MR. ANTROBUS Barátaim! Unokatestvéreim! Kilencvenmilliárd évvel ezelőtt ősapánk elhozta az élet szikráját erre a bolygóra.

Mennydörgés fojtja el szavát. Mikor az égzengés elül, a jósnőt pillantjuk meg Mr. Antrobus mellett

JÓSNŐ Antrobus, nincs veszteni való idő! Négy korong van a viharjelzőn! A móló végében ott a bárka, azonnal szálljon be a családjával együtt!

MR. ANTROBUS A családommal? Nekem már nincs családom! Maggie! Maggie! Nem jönnek.

JÓSNŐ Dehogynem jönnek, Antrobus! Ezeket az állatokat is vegye föl a bárkára! Minden fajtából kettőt!

SABINA George! Mi van veled? Ez is csak olyan vihar, mint a többi!

MR. ANTROBUS Maggie!

SABINA Ugyan, maradj velem, majd bemegyünk ... *(Bizonytalanná válik)* Ez is csak olyan vihar, mint a többi ... vagy nem?

MR. ANTROBUS Maggie!!!

MRS. ANTROBUS *(megjelenik Gladysssel. Tárgyilagosan)* Itt vagyok, Gladysssel együtt.

MR. ANTROBUS Hol jártatok? Hol a fenében mászkáltatok? Gyorsan szálljunk be abba a bárkába!

MRS. ANTROBUS Persze hogy beszállunk. De nem találom Henryt. *(Kiszalad a sötétségbe, és kiabál)* Henry!

SABINA *(fojtott, izgatott hangja olykor sikoltásba megy át)* Az egészet nem hiszem! Ez képtelenség! Nincs itt semmi baj! Megértem én már sok száz ilyen vihart!

JÓSNŐ Ne vacakolják el az időt! Indulás! Hajtsák már be azokat az állatokat! Kezdenek új világot! Megint mindent előlről!

SABINA Esmeralda! George! Mondjátok – ez csakugyan komoly?

MR. ANTROBUS *(egyszerre nyakig munkába merül)* Előbb az elefántokat! No, szépen, így, ni! Nézzetek a lábatok alá!

GLADYS *(kihajol a korláton, és az egyik állat hátát bökdösi)* Te! Hagyd már abba, mert a végén itt maradsz!

MR. ANTROBUS A kenguru bent van már? Ahá, itt vagy! Tedd zsebre, légy szíves, ezt a teknősbékapárt! *(Más állatokhoz, a vállára mutatva)* Gyerünk, mászatok föl ide! Ejnye, siess, mert eltaposnak!

GLADYS *(az apjához, lefelé mutat)* Nézd, papa, a kígyók!

MRS. ANTROBUS Nem találom Henryt! Hen-ry!

MR. ANTROBUS Gyerünk, gyerünk! Mássz a hátára! Farkasok! Sakálok! Vagy akármik vagytok, most törődjön mind a maga dolgával!

GLADYS *(elérzékenyülten mutat valahová)* Nézz oda, papa ...

SABINA Mr. Antrobus, vigyen magával! Ne hagyjon itt! Majd meglátja, dolgozni fogok. Kiszolgálom magukat! Elvégzek mindent!

HÁROM TAG *(lobogó alatt átvonulnak a színen)* Hé, George, mitől gyulladtál úgy be? Azt mondja az öreg George: „Ni, fiúk, úgy látszik, esni fog.” „Maggie, hol az esernyőm?” – Mit szóltok hozzá, George elszegődött a Barnum cirkuszhoz!

MR. ANTROBUS *(megfogja a felesége kezét)* Gyerünk, Maggie, minden pillanatban leszakadhat a móló!

MRS. ANTROBUS Nem, Henry nélkül egy tapodtat sem ... Henry! Fiam!

GLADYS *(a feljárón)* Mama, papa! Megy szét a móló! Mama! Már recseg-ropog!

MRS. ANTROBUS Henry! Káin! Káin!!!

Henry beront a színre, és anyjához fut

HENRY Itt vagyok, mama!

MRS. ANTROBUS Jaj, hála Istennek! Na gyere, hamar!

HENRY Azt hittem, már nektek se kellek!

MRS. ANTROBUS Mozogj! Hamar! *(Maga előtt taszigálja a széksorok között)*

Már az egész Antrobus család ott van a nézőtéren, Sabina a feljáró tetején topog

SABINA Mrs. Antrobus, vigyen magával! Hát nem emlékszik rám? Majd dolgozni fogok. Kiszolgálom én mindnyájukat. Csak ne hagyjon itt!

MRS. ANTROBUS *(türelmetlenül, félvállról)* Jó, jó. Úgyis túl sok lesz a dolog. Na, siessen!

JÓSNŐ *(egyedül maradt a színpadon, Sabinához zord mosollyal)* Úgy, úgy – mars vissza a konyhába!

SABINA *(már a feljáró aljában, a jósnőhöz)* Ez az én életem! Mindig akkor szenved hajótörést, mikor már majdnem jóra fordult. *(Lefut a széksorok közé)*

Most a tagok tűnnek fel, kígyózó táncban ugrándoznak végig a színen. A jósnőt csúfolják

TAGOK Gyorsan egy kajakot, egy percet se késsünk! Jósolj, Mrs. Károgó!

JÓSNŐ Csak pancsikáljatok a vízben, fiúk, örüljeteK és vigadjatok!

HANGOK (*a tombolaszalomból*) Á-kilenc, á-kilenc. Cé-huszonnégy, cé-huszonnégy.

TAGOK Rongyot, bugyrot, zsákot tessék!

JÓSNŐ EredjeteK haza, és másszatok föl a háztetőre! DugjateK rongyot az ajtó minden részébe! Akkor is késő! A vízözöntől nem menekültök! Lett volna módotok rá. TiéteK volt az egész nap. ElpuskáztaK. VégeteK!

HANG (*a tombolaszalomból*) Bé-tizenöt, bé-tizenöt.

JÓSNŐ (*beárnyékolja a szemét, és kinéz a tengerre*) Már biztonságban vannak. Hej, George Antrobus! Most törd a fejed! Hogy építs új világot! Most törd a fejed!

Függöny

HARMADIK FELVONÁS

Közvetlenül mielőtt fölhúzzák a függönyt, kétszeres, rekedt kürtszót hallani a színpadról. – A színmajdnem egészen sötét. A falak nagyjából ugyanazok, mint Antrobusék első felvonásbeli házában, de most már csak úgy hevenyészve dobálták össze az egészet, szabálytalan rések tátonganak az egyes darabok közt. Két díszletdarab hiányzik a hátulsó falból, s ebből bizarrul kiáll az ajtó- és ablakkeret. Jobboldalt, hátul, görögtűz ég. Megint szól a kürt. A pofon csapott ajtón belép Sabina mint napóleoni markotányosnő – „la fille du régiment” (Az ezred lánya) –, mocskos, kékesvörös ruhában

SABINA Mrs. Antrobus! Gladys! Hol vannak? Vége a háborúnak! Vége a háborúnak! Előjöhetnek! Megkötötték a békeszerződést! Hová lettek? Hm! Csak nem haltak meg ők is? Mrs. Antrobus! Gladys! Délutánra itt lesz Mr. Antrobus! Épp most találkoztam vele a városban. Előő, hamarr, hamarr, csináljunk gyorsan rendet! Azt mondja, most, hogy vége a háborúnak, összeszedjük magunkat, és azután minden jó lesz.

MR. FITZPATRICK (– a rendező – belép. Nyomában az egész társulat. A színészek a színpad szélén várakoznak. Mr. Fitzpatrick szeretné félbeszakítani Sabinát) Miss Somerset, meg kell állnunk egy pillanatra.

SABINA Talán hátul rejtőztek el.

MR. FITZPATRICK Miss Somerset! Abba kell hagynunk egy pillanatra.

SABINA Mi történt?

MR. FITZPATRICK Tájékoztatnunk kell valamiről a közönséget. Világosságot kérek! (A színészhez, aki Mr. Antrobust játssza) Kérlek, jelentsd be a közönségnek, mi történt!

A fények kigyúlnak. Csak most látjuk, hogy az Antrobus-ház mögött, a színpad hátsó felében, erkélyvagy emelvényféle áll. Ennek két végébe létraszerű lépcső vezet föl a színpad síkjáról

MR. ANTROBUS Hölgyeim és uraim! A szünetben sajnálatos baleset történt. Sőt, inkább úgy kellene mondanom: több sajnálatos baleset is.

SABINA Jaj, bizony, bizony!

MR. ANTROBUS Az igazgatóságunk, helyesebben mindannyiunknak az a véleménye, hogy meg kell magyaráznunk a dolgot. Elnézést kell kérnünk, mert a baj igen nagy. Egyszerre hét színészünk ... mmm ... megbetegedett. Úgy látszik, ettek valamit. Nem teljesen világos még, hogy mi történt.

Valamennyi színész egyszerre kezd beszélni. Mr. Antrobus felemeli a kezét

Kérem, kérem, ne mind egyszerre! Fitz, te tudod, hogy volt?

MR. ANTROBUS Persze, világos az egész. A hét színész együtt vacsorázott, és valami megártott nekik.

SABINA Megártott nekik!!! Ételmérgezésük van! A Bellevue Kórházban fekszenek és haldokolnak. Azonnal gyomormosást kaptak, de az se használt nekik.

MR. ANTROBUS Szerencsére most halljuk éppen, hogy mind a heten rendbe jönnek.

SABINA Hát az csoda lesz, valóságos istencsodája. A citromtorta volt a ludas.

SZÍNÉSZEK Nem, a hal volt ... a paradicsomkonzerv ... dehogyis, a hal!

SABINA Ugyan, kérem, tulajdon szememmel láttam, hogy a citromtortának csupa penész volt az alja.

MR. ANTROBUS Akármi okozta is a betegségüket, nincsenek olyan állapotban, hogy visszajöjje-

nek az előadásra. Persze ennyi szerepre nincs a színháznak beugró színésze, így kénytelenek vagyunk igénybe venni néhány remek önkéntes jelentkező közreműködését, akik oly szívesek voltak, hogy segítségünkre siettek. E barátaink végignézték a próbákat, és megnyugtattak, hogy tudják a szerepet is meg a játékot is. Engedjék meg, hogy bemutassam őket: Mr. Tremayne, az öltöztetőm, sok-sok év előtt maga is kitűnő Shakespeare-színész; ruhatáros hölgyünk, Hester; aztán Ivy, Miss Somerset öltöztetőnője; és végül Fred Bailey, a színház nézőtéri felügyelője.

A bemutatott szereplők szerényen meghajolnak. Ivy és Hester néger lányok

Bár a szóban forgó jelenetre csak a felvonás végén kerül sor, sajnálattal jelentem be, hogy egy rövid próbára mégiscsak szükség lesz. Legalább egyszer át kell vennünk. És mivel a jelenet részben a nézőtéren játszódik, a függönyt sem bocsáthatjuk le. Aki parancsolja, fáradjon ki az előcsarnokba, és szívjon el egy cigarettát. A többiek talán végignézik a próbát, vagy ... vagy beszélgetnek nyugodtan, ahogy jólesik. Kezded akkor, Fitzpatrick?

MR. FITZPATRICK Igen, köszönöm. Most azoknak, akiket érdekel a próba, talán elmondom, hogy a felvonás végén már hazatértek a férfiak a háborúból, és a család ismét elfoglalta régi otthonát. A szerző pedig be akarja mutatni az éjszaka óráit, melyek sorra elszállnak a család feje fölött, és az égen átvonuló bolygókat, melyek ... ööö ... sorra elszállnak a család feje fölött. És szerinte – ez egy kicsit nehezen érthető – az éjszaka minden órája egy-egy filozófus, egy-egy nagy gondolkodó. A tizenegy óra például Arisztotelész. És a kilenc, az Spinoza. Hát így valahogy. Azt hiszem, az egész nem sokat jelent, inkább aféle költői hatása van csak.

SABINA Hogy ez nem jelent semmit? De mennyire, hogy jelent! Épp tizenkettőkor mondják azokat a csodás dolgokat. Ez nyilván arra utal, hogy az embernek álmában csupa ilyen szép gondolat jár a fejében, korántsem úgy, mint ébren.

IVY Bocsásson meg, de azt hiszem ... bocsánat, Mr. Fitzpatrick ...

SABINA Mit mondasz, Ivy?

IVY Mr. Fitzpatrick múltkor beengedte egy próbára az apámat. Apám baptista lelkész, és szerinte úgy érti a szerző, hogy amint éjszaka elhaladnak az órák és a csillagok a fejünk fölött, ugyanúgy szállnak körülöttünk a levegőben a nagy emberek gondolatai és eszméi, és hatnak ránk olyankor is, mikor magunk se vesszük észre.

MR. FITZPATRICK Igen, igen, így lesz. Köszönöm, Ivy. Szóval, az éjszaka órái filozófusok. Na, készen vannak, kedves barátaim? Ivy, magának megfelel a tizenegy? Arisztotelész: „A jó kedélyre, mely megőrzi az erőt, azt mondjuk, isteni.”

IVY Igenis, kérem. Ezt is tudom, meg a tizenkét órát is, meg a kilencet is.

MR. FITZPATRICK Tizenkettő? Az Mr. Tremayne lesz. A bibliával.

TREMAYNE Kérem szépen.

MR. FITZPATRICK Tíz óra? Hester. A Platón-idézet.

A lány buzgón bólogat

Kilenc óra: Spinoza. Fred, mit szól hozzá? Lehet?

BAILEY Nagyon szívesen. *(Felkap egy nagy kartonlapot, aranyozott IX-es van rajta, és azzal megindul föl, az emelvényre)*

MR. FITZPATRICK *(a homlokát dörzsöli)* Tyúha! A bolygók! Azokról elfelejtkeztünk!

SABINA Jaj, istenkém, a bolygók! Hát azok is betegek?

A színészek bólintanak

MR. FITZPATRICK Hölgyeim és uraim, a bolygók énekesek. Azokat persze nem tudjuk helyettesíteni. El kell hát képzelniük, hogy ebben a jelenetben énekelnek is. A Saturnus innen, a zenekari árokból. A Hold odafönt. A Mars pedig vörös lámpással ott áll a széksorok között. Cc-cc! Jaj, de bosszantó! Pedig milyen hatásos jelenet lett volna! Na, mindegy! Rajta – kilenc óra! Spinoza!

BAILEY *(lassan végigmegy az erkélyen, balról jobbra)* „Miután a tapasztalat megtanított rá, hogy a mindennapi élet eseményei milyen hívságosak és értéktelenek ...”

MR. FITZPATRICK Hangosabban, Fred! „És beláttam, hogy mindaz, amit kívánok, és amitől félek ...”

BAILEY „És beláttam, hogy mindaz, amit kívánok, és amitől félek, önmagában véve nem jó és nem rossz, csak akkor, ha elménkre hat ...”

MR. FITZPATRICK Tudja tovább is? Rendben. Tíz óra! Hester! Platón!

HESTER „Akkor azt mondd meg, Kritiász, hogyan válasszuk ki az uralkodót, akit magunk fölé emeljük? Nem olyasvalakit ...”

MR. FITZPATRICK Jó lesz! Most a végét, Hester!

HESTER „... ezerszeresen sújtja a polgárokat.”

MR. FITZPATRICK Köszönöm. Arisztotelészt kérem, Ivy.

IVY „A jó kedélyre, mely megőrzi az erőt, azt mondjuk, isteni. Nekünk, halandóknak, csak ritkán van ilyenben részünk, pedig az ilyenfajta erő a legjobb és legnagyobb. Az istenségben azonban jelen van szüntelen. Csodálatos bennünk is, ámde ott még inkább csodálatos.”

MR. FITZPATRICK Éjfél, éjfél, Mr. Tremayne! Igaz, ön már megvolt az előbb. Hát akkor köszönöm, minden szereplő tudja a szerepét. Engedjék le a függönyt! Oltsák el a nézőtéri világitást. *A Hajszál híján* harmadik felvonása következik. *(Amint leengedik a függönyt, még halljuk, hogy beszél)* Az önkéntesek abban a ruhában maradnak, ahogy vannak. A kosztümökhöz ne nyúljanak!

A nézőtér elsötétül. A felvonás újból kezdődik. Kürtszó. Felmegy a függöny

SABINA *(belép)* Mrs. Antrobus! Gladys! Hol vannak? Vége a háborúnak. – Ezt már úgyis hallották ... *(Végighadarja a fontosabb mondatokat)* Hová-lettek? Csak-nem-haltak-meg-ők-is-satöbbi. Épp-most-találkoztam-Mr.-Antrobusszal-a-városban-satöbbi. *(Lassít)* Azt mondja, most, hogy vége a háborúnak, összeszedjük magunkat, és ezután minden jó lesz. Talán hátul rejtőztek el? Mrs. Ant-ro-bus? *(Fel-alá járkál)*

Világosodik.

A padlón csapóajtó nyílik óvatosan. Mrs. Antrobus emelkedik ki belőle derékig. Hallgatózik. Kopott és zilált. Rongyos ruha van rajta és kendő, mely félig beborítja a fejét is. A csapóajtón át visszaszól

MRS. ANTROBUS Világosodik. Még arrafelé ég valami: Newark vagy Jersey City. Mit mondasz? Igen, megesküdtem volna, hogy mászkált itt valaki. De senkit se látok. Mondom: senkit se látok. *(Odább merészkedik a színpadon, Gladys bukkan föl mögötte, karján csecsemő)*

GLADYS Jaj, mama, vigyázz!

MRS. ANTROBUS Ejnye, Gladys, meglátnak!

GLADYS Hadd maradjak itt egy csöppet! A babának is kell egy kis friss levegő.

MRS. ANTROBUS Jó, de nagyon vigyázz! Én körülnézek. Egyet fordulok, és máris kaptok egy

tányér jó meleg leveskét. Te Gladys! Tudod, mit látok? Az öreg Mr. Hawkins söpri a járdát a boltja előtt. Egy kis vesszőnyalábbal. Úgy látszik, ő is meghibbant, de mások is! Kint járnak az utcán!

GLADYS Mama, gyere vissza, gyere vissza!

MRS. ANTROBUS (*visszasiet a csapóajtóhoz, és hallgatózik*) Te Gladys, valami van a levegőben. Mindenki másképp mozog, nem úgy, ahogy szokott. Asszonyokat látni, kint sétálnak az utca közepén.

SABINA HANGJA Mrs. Ant-ro-bus!

MRS. ANTROBUS Mi volt ez?!

SABINA HANGJA Gladys! Mrs. Ant-ro-bus!

Sabina belép

MRS. ANTROBUS Gladys, ez Sabina hangja, isten bizony az! ... Sabina! Sabina! ... Hát élsz?!

SABINA Persze hogy élek. Na, mi újság, lányok? ... Meg ne csókoljanak! Én már ebben a bűdös életben senki emberfiát nem csókolok meg többet. Csitt, csitt, na, semmi értelme, hogy elérzékenyüljünk. Szedjék már össze magukat, vége a háborúnak. Vegyenek nyugodtan mély lélegzetet – vége a háborúnak.

MRS. ANTROBUS Hogy vége a háborúnak? Nem hiszem el. Nem hiszem el! Nem vagyok képes elhinni!

GLADYS Mama!

SABINA Hát ez meg kicsoda?

MRS. ANTROBUS Gladys és a kisbabája. Nem, nem tudom elhinni. Te Gladys, képzeld, Sabina azt mondja, hogy vége a háborúnak! Jaj, Sabina!

SABINA (*a csecsemő fölé hajol*) Édes Istenem! Hát maradt még csecsemő ezen a világon?! És lát is? Tud sírni is meg mindent?

GLADYS De tud ám! Észrevesz már mindent nagyszerűen.

SABINA De hol a csodában szedted össze? Jaj, hogy kérdezhetek ilyet! Istenem, hét éve élek katonák közt, azt se tudom már, mi fán terem a jó modor. No de most inkább arra gondoljunk, hogy egykettőre megjönnek a férfiak! Menjen, Mrs. Antrobus, mossa meg az arcát, mert már pirulok maga miatt! Vegye föl a legjobb ruháját! Délután itt lesz Mr. Antrobus. Az előbb találkoztam vele a városban.

MRS. ANTROBUS és **GLADYS** Hát é?! Hazajön?! Sabina, nem tréfálsz?

MRS. ANTROBUS És Henry?

SABINA (*kimérten*) Igen, azt mondják, ő is él. De elég a fecsegésből! Hozzák rendbe magukat! Borzasztó, Gladys, hogy lehetsz ilyen elhanyagolt? Nincs rendes ruhátok? (*A csapóajtó felé tereli őket*)

MRS. ANTROBUS (*lefelé menet*) Hát erre a nagy napra még lesz, amit magunkra vegyünk. De mondd, Sabina, ki nyerte meg a háborút?

SABINA Ne ácsorogjon, mossa már meg az arcát!

A távolból sípszó hallatszik

Jaj, Istenem, mi ez a hülye kis vinnnyogás?

MRS. ANTROBUS Te, ez olyan ... olyan, mint mikor delet fújnak a cipőkrémgyárban! (*Lemegy*)

SABINA Csakugyan. Úgy látszik, mérföldes léptekkel halad a béke – örület: cipőkrém!

GLADYS *(lefelé menet)* Te Sabina, békekötés után mennyivel jön megint házhoz a tejes?

SABINA Amint talál tehenet. Csak addig várj, szívem, míg meglesz a tehén!

Gladys lemegy, Sabina gondolataiba merülve jár föl-alá

Cipőkrém! Nahát, már azt se tudom, milyen a béke. *(Megrázza a fejét. Letelepszik a csapóajtó mellé, és a nyíláson át lefelé beszél)* Mrs. Antrobus, képzelje, mit csinált reggel a férje! Látom ám, hogy kiragaszt egy papírt a városháza kapujára. Bele kell pusztulni, hallja: recept volt, olyan fülevevény, amitől nem kap hasmenést az ember. Hát ez a Mr. Antrobus csak mindig valami újon törli a fejét! – Mind a kettőjüket sokszor csókolja, és azt mondja, tele van tervvel a békére. Elég volt a lógásból és a butaságból, azt mondja. És jaj, majd elfelejtem! Hol vannak a könyvei? Mit mond? Jó, adogassák csak föl! A könyvtára az első, amit látni akar. Azt mondja, hogy ha eltűzelték a könyveit, vagy megették őket a patkányok, nem is érdemes újratekdeni. Azt mondja, legyen most mindenki szép, szorgalmas és nagyon okos!

Egy kéz nyúlik föl két kötetel

Milyen nyelv ez? Phü-phü, csupa penész. És hallaná, Mrs. Antrobus, magával milyen nagyok a tervei! Történelmet kell tanulnia, algebrát – persze Gladysnek is meg nekem is – és filozófiát. Csak hallaná, milyen sokoldalúnak hiszi magát, Mrs. Antrobus: szentnek, egyetemi tanárnak meg bártündernek egy személyben, ha érti, hogy gondolom.

Újabb két kötet

Pfuj! Német! *(A padlóra heveredik, felkönyököl, fejét a kezébe hajtja, elgondolkozik)* Igen, előbb lesz itt béke, hogysem hinné az ember. Egy-két héten belül meghívjuk Perkinséket egy kis nyugodalmas, esti bridzspartira. Kinyitjuk a rádiót és hallgatjuk, milyen kitűnő az új fogpaszta. Leszaladunk a moziba, és bámuljuk, hogy élnek a festett képű lányok – kezdődik minden előlről! Tudja, Mrs. Antrobus, az Isten ne vegye bűnömül, de fáj a szívem a háborúért. Mert a háborúban mindenki derekasabbat mutat. Nem örülök, hogy elmúlt. És jaj, de rövid az eszem! Mr. Antrobus még valamit üzent – hallja, mit mondok?

Henry lép be kormosan, komoran. Szakadt kezeslábas van rajta, de cifra tengernagyi vállrojt lóg egy fonálon a jobb válláról. Nadrágja bal szárán arany és vörös csík nyoma fut végig. Hallgatózva áll meg

Figyeljen csak ide! Azt mondja, hogy Henry többé nem teheti be a házba a lábát. Ahol látja, megöli, de azonnal. Hát semmit se tudnak Henryről? Hol éltek maguk? Mi? Hát szóval Henry nagyon fölkapaszkodott. Hogy hová? Hallgasson már, hisz azt mondom épp! Káplárból kapitány lett, aztán őrnagy, aztán tábornok. Nem is tudom, hogy magyarázzam meg. Az ellenség tulajdonképpen Henry. Henry az ellenség. Ezt az egész világ tudja!

HENRY Szóval megöl? Nocsak!

SABINA Maga kicsoda? Nem félek magától! Vége a háborúnak.

HENRY Előbb ölöm meg én őt! Hét éve járok már utána! Őt keresem! Mert akit eddig megöltem, az mind helyette halt meg.

SABINA Szent Isten! Hisz ez Henry!

Henry bosszús mozdulatot tesz

Nem félek tőled! Nem bizony! Vége a háborúnak, Henry, és már te se vagy nagyobb kutya, mint a többi munkanélküli. Eredj innét, s bújj el, míg apádat le nem csillapítjuk!

HENRY Először is elégetem itt ezt a sok vén salabaktert. A könyvekből veszi az eszméit ... és úgy

kiforgatja velük a világot, hogy már élni sem érdemes benne. *(Előretántorog, szét akar rúgni a könyvek közt, de hirtelen elesik, és ülve marad)*

SABINA A könyveket hagyd békén! Azokra feni Mr. Antrobus legjobban a fogát. Uram Isten! Henry, te mozdulni se tudsz a kimerültségtől! Na, mindjárt jön az anyád meg a húgod, és kieszeljük, mit csináljunk veled.

HENRY Törődtek is azok valaha énvelem!

SABINA Már megint a régi nyafogás. Mert mind azt képzeled, hogy őt nem szeretik eléggé, hogy a kutya se szereti. Na, hát legyetek egy kicsit kedvesebbek, mindjárt szeretni fognak!

HENRY *(dühösen)* Engem ne szeressen senki!

SABINA Akkor mért nyavalyogsz érte örökké?!

HENRY Eszem ágában se volt soha. Egyáltalán nem akarom, hogy törődjenek velem!

SABINA Jó, jó, minden szavadból az sír.

HENRY Én azt akarom, hogy gyűlöljenek!

SABINA Ahá, ha ló nincs, szamár is jó! Csakhogy a kettő egy és ugyanaz! ... Mrs. Antrobus! Megjött Henry! Olyan fáradt, hogy föl se tud tápázkodni.

Mrs. Antrobus és Gladys a csecsemővel kibújik a csapóajtón. Ugyanaz a ruha van rajtuk, mint az első felvonásban. Mrs. Antrobus hoz egyet-mást a kötényében. Gladysnek pokróc a vállán

MRS. ANTROBUS és **GLADYS** Jaj, Henry! Henry! Henry!

HENRY *(rájuk mereszti a szemét)* Van valami ennivalótok?

MRS. ANTROBUS Hogyne volna, fiam. Erre a nagy napra tartogattam – ezt a két szem finom sült krumplit. Ne! Henry! Apádé a másik! Henry! Adod vissza!

Sabina odasompolyog a fiú mellé, és kikapja a kezéből az egyik krumplit

SABINA Olyan dögfáradt, hogy azt se tudja, mit csinál.

MRS. ANTROBUS Addig pihenj itt, Henry, míg rendbe nem hozom a szobád. Edd meg szépen a krumplit, de lassan, hogy minden táperő kijöjjön belőle!

HENRY Jobb, ha mindjárt megtudjátok, nem azért jöttem haza, hogy itt maradjak.

MRS. ANTROBUS Csitt ... Majd rád terítem ezt a kabátot. A szobád majdnem teljesen ép. A rögbidíjaid megfeketedtek egy kicsit, de majd holnap Sabinával kifényesítjük őket.

HENRY Hallod, mit mondok? Nem maradok itt. Én nem tartozom senkihez.

MRS. ANTROBUS Ugyan, ne csacsiskodj! Hát persze hogy hozzánk tartozol. Hova mennél? Hű, de forró a homlokod, fiam. Add csak ide azt a pisztolyt! Arra már semmi szükséged.

GLADYS *(suttog)* Nézd csak! Elaludt! Még ott a fél krumplija is!

SABINA No hiszen! Ez a világ réme!

MRS. ANTROBUS Törödj a magad dolgával, Sabina! Hozd rendbe inkább a szobákat.

Henry arccal a pamlag támlája felé fordul. Mrs. Antrobus óvatosan köténye zsebébe csúsztatja a pisztolyát, aztán segít Sabinának. Sabina egy kötelet talált, a mennyezetről lóg le. Egyet szusszan, aztán teljes súlyával ráfüggeszkedik. Amint ő himbálódzik rajta, a falak lassan visszazötyögnek eredeti helyükre. Mrs. Antrobus a fölborított asztalokat, székeket és szétszórt párnákat cipeli vissza oda, ahol az első felvonásban voltak.

SABINA Ez a mi egész tudományunk – mindig előlről kezdjük! Újra meg újra. Csak előlről. *(Ráakaszkodik a kötélre, és a fal egy darabja ismét a helyére kerül. Megáll. Elmélázva)* És

ugyan honnét vesszük, hogy jobb lesz, mint azelőtt? Mit áltatjuk magunkat? Hiszen egyszer majd csak ki kell húlnie egészen a Földnek, addig meg ez a sok katasztrófa megint sorra kerül: új meg új háborúk, borzalmas jéghegyek, özönvíz és földindulás!

MRS. ANTROBUS Ne okoskodj annyit, Sabina, inkább a kezed járjon!

SABINA Jó, jó. Gürcölök tovább, megszokásból ... de hinni nem hiszem többé, hogy csakugyan van értelme.

MRS. ANTROBUS (*felháborodva*) Hallod-e, Sabina! Elég sokáig hagytam, hogy fecsegy. De most aztán elég, egy szót se többet! Hát magyaráznom kell neked, amit mindenki tud – mindenki, akinek csak otthona van? Ki kell mondanom, amit soha senkinek se kellene hangosan kimondania, hiszen mind ezt olvassuk ki egymás szeméből? Nahát, ide hallgass! (*Most ő húzza meg a kötelet*) Ha hetven évig lapulok a pincében, én főzöm fűből, fakéregből a levest, akkor se kételkednék benne, hogy van a világnak rendeltetése, és be is fogja tölteni. Érted, mit mondok?

SABINA (*rémülten*) Igenis, értem.

MRS. ANTROBUS Sabina, látod ezt a házat – a Cedar Street 216-ot –, látod?

SABINA Látom, igen.

MRS. ANTROBUS Hát elég ezt a házat látnod, hogy megértsd, mire leszünk majd valaha képesek, ha összeszedjük magunkat. Túl sok ember áldozta föl magát és halt meg a gyermekeiért ahhoz, hogy a végén mi áruljuk el az eszmét. Mi nekigyürkőzünk, és rendbe szedjük a házat. Te meg, Sabina, eredj a konyhába, és nézz utána, mi dolog van ott!

SABINA Épp a konyhába! Hát engem már akármilyen messzire vet a sors, előbb-utóbb megint csak a konyhában találom magam?! (*Kimegy*)

MRS. ANTROBUS (*még azon medítál, amit az előbb mondott, megenyhül, és emlékező mosollyal szólal meg*) Szent Isten! Rólam is lerí, hogy prédikátor volt az apám! Mintha az ő hangját hallottam volna, pedig már ötezer éve halott. Na, nézze meg az ember! A végén én magam kiabálom föl Henryt.

HENRY (*álmában beszél, zavarosan*) Fiúk ... mondjátok, mit köszönhetünk nekik? ... Hogy minden lépésnél elállják az utunkat! Hogy minden az ő kezükben van! És ti csak túrtök ... Mikor nyílik már ki a szemetek?

MRS. ANTROBUS Csitt, Henry. Aludj szépen! Aludj, fiam! Aludj! Na látod, úgy, úgy. Most aztán gyerünk, segítsünk Sabinának!

GLADYS Mama, én hátramegyek az udvarba, kiviszem a babát a levegőre. Hadd lássa, hogy nem kell már többet félnünk! (*Kimegy a konyhába*)

Mrs. Antrobus még egy pillantást vet Henryre, aztán ő is a konyhába megy. Belép Mr. Antrobus, tele a karja batyukkal. Egy répa levágott koronáját rágcsálja. Biceg egy kicsit. Első felvonásbeli ruhája fölött túl hosszú a felöltő, széle a földet söpri. Lepottyantja a batyuit, és körülnéz. Egyszerre csak észreveszi a most álmában érthetőbben beszélő Henryt

HENRY Fiúk! Van vesztenivalótok? Kaptunk valamit tőlük? A nagy semmit – azt! Hát csak romboljatok le mindent! Nem érdekel, mi az, ami szemétkébe megy. Majd mi újakezdjük, s megmutatjuk, mit tudunk.

Mr. Antrobus előhúzza a pisztolyát, de a földre szegzi. A közönség és a rivalda felé hátrál. Henry mind hangosabban beszél, és egyszerre fölriad. Egymásra merednek. Henry hirtelen fölül. A következő jelenetben Henry nem a félreértett és félrevezetett fiatalembert játssza, hanem magát a megbékíthetetlen, vad gonoszságot.

Na, gyerünk! Csinálj már valamit!

Csend

Ne hidd, hogy félek tőled! Rajta, tedd csak meg, ha belefogtál! Na, mi lesz? *(Dühödten)* Lőj már, ha mondom! Ne gondoldj rá, hogy közünk volt egymáshoz! Nekem nincs többé, nem is volt se apám, se anyám, se öcsém, se húgom. Nem is kell, egyik se! Sőt mi több, fölöttem sincs már senki: azt se tűröm el! Végre magam vagyok, és több nem is kell, mint hogy magam legyek. Tessék! Lelőhetsz!

MR. ANTROBUS Reméltem, hogy nem látlak többet. Csak rád kell nézmem, s máris elapad bennem a remény, a tervezgetés. Visszakívánom a háborút, mert jobb ellened harcolni, mint élni veled. A háború gyönyörűség – hallod? –, gyönyörűség ahhoz képest, ami most vár ránk: hogy békét építsünk – s te ott ülj közöttünk! *(Az ablakhoz lép)*

HENRY Eszem ágában sincs, hogy osztozzam veletek. Messzire megyek innét, és fölépítem a magam világát, ahol érdemes élni férfinak is. Ahol szabad az ember, ahol lehet belőle valami, ahol megteheti, amit akar, a maga szája íze szerint.

MR. ANTROBUS *(fölfigyel, elgondolkozik. Kidobja az ablakon a pisztolyt, és reménykedve fordul a fiához)* Henry, próbáljuk meg még egyszer!

HENRY Mit próbáljak meg? Hogy veletek éljek? Itt?! Hogy báltársalogjak minden magadfajta vénemberrel? Hogy álldogáljak az utcasarkon, mint a birka, és várjak, amíg a lámpa zöldre vált? Hogy jó fiú és jó birka legyek, és tiszteljem a te könyveidből ollózott ósdi eszméket? Nem! Majd építék én világot, de azt megnézheted!

MR. ANTROBUS *(keményen)* Ugyan! Hogy építenél te világot másoknak, mikor nem tudsz magadban se rendet teremteni? Jól ügyelj, mit mondok: én az utolsó leheletig harcolni fogok ellened, míg a szabadság a te szemedben csak annyit jelent, hogy átgázolhatsz mindenben. Amíg ezt vallod, nincs kegyelem. Üldözni foglak a világ végéig is. Ugyanazt akarjuk mind a ketten, de amíg rá nem jössz, hogy a szabadság mindenkit megillet, nemcsak téged, halálos ellenségem vagy és eltíporlak. – Anyád hangját hallom a konyhából. Találkoztál vele?

HENRY Nekem nincs anyám. Vegyétek tudomásul. Én nem tartozom ide. Nekem itt semmi keresnivalóm. Nincs otthonom.

MR. ANTROBUS Akkor minek jöttél ide? Mikor mehettél volna az egész világon bárhová, mért épp ide jöttél: Excelsior, New Jersey, Cedar Street 216 alá ... Mi?

HENRY És ha ide jöttem? Ha látni akartam még egyszer, hátha ...

MR. ANTROBUS Látod, hogy ide tartozol! Jól van. – Ha anyád bejön, nem szabad fölízgatnod. Hallod?

HENRY *(vadul)* Mi ez megint? Mi az, hogy nem szabad? Ne mondd nekem, hogy nem szabad!

MR. ANTROBUS Nyugalom, fiú!

Mrs. Antrobus és Sabina lép be

HENRY Nekem ne mondja senki, hogy nem szabad. Nekem, amióta élek, mindenki folyton az utamba áll – mindenki, minden, ti mind, valamennyien! Márpedig én akkor is szabad leszek, ha a fél világot le kell gyilkolnom hozzá! Már kezdem is! Megszorongatom alaposan a torkát! Majd megmutatom én neki! *(Mr. Antrobus felé indul)*

Sabina hirtelen közéjük veti magát, és mint Miss Somerset kezd kiabálni

SABINA Elég! Elég! Ezt nem játsszuk! Elmarad a jelenet. Tudják jól, tegnap is mi történt. Nem játsszuk tovább!

A férfiak zihálva vonulnak vissza, Henry eltakarja arcát

Kis híja, hogy meg nem fojtotta tegnap. Úgy nekivadult. Elég!

HENRY Igaza van. Bocsássanak meg! Nem értem, mi ütött belém. Személyileg nincs ellene semmi kifogásom. Rendkívül nagyra becsülöm ... sőt ... csodálom. De megszáll valami. Mintha tizenöt éves volnék megint. Mert én. .. tudják, engem az apám minden szombat este megvert és bezárt. És sose lakhattam jól. Nem volt annyi pénzem, hogy tisztességes ruhát vegyek. Szégyelltem végigmenni a városon. Táncolni sose mehettem. Az apám meg a nagybátyám úgy megrendszabályozott mindent, hogy semmi örömöm se legyen. A legszívesebben még a levegőt is elzárták volna előlem. Bocsássanak meg! Nagyon sajnálom.

MRS. ANTROBUS *(közbeváág)* Dehogyis, folytassa csak! Mondjon el mindent, ami a szívét nyomja!

HENRY Ennél a jelenetnél úgy érzem, hogy megint gimnazista vagyok. Hogy valami nagy üresség tátong bennem – sivárság, mert gyűlölnek, mert elgáncsolják minden lépésemet. S az ürességet egy gondolat tölti ki: Üss, harcolj, ölj! Tudják, mintha az ember azért akarna másvalakit megölni, hogy önmagát meg ne ölje.

SABINA Nem is igaz! Ismerem apját, anyját, nagybátyját! Álmodta az egészet! Hisz a lelküket is odaadták volna érte. Hogy beszélhet így?! Nem is zárták be soha!

HENRY De igen. De igen. Nem is akarták, hogy megszülessek!

SABINA Nem igaz.

MR. ANTROBUS *(a színész beszél. Hibáztatja magát, de hidegen és büszkén)* No, megálljunk csak! Itt valamit nekem is meg kell mondanom. Nem csak az ő hibája, hogy meg akar fojtani ebben a jelenetben. Az enyém is. Ő se jön ki ennyire a sodrából, ha én nem ébresztek emlékeket benne. Ürességről beszélt. Az van bennem is: üresség. Örökké csak a munka, munka, munka – semmi más. Élni nem is élek. Nem csoda, ha előnti a fiút az indulat.

MRS. ANTROBUS Na! Csakhogy magad is belátod!

SABINA Hát egyikünknek sincs mit a másik szemére vetni, annyi szent!

MRS. ANTROBUS *(egy pillanatra lehajtja a fejét, aztán előrelép, és nyugodt hangon szólal meg)*
Na gyere, fiam! Gyere, dugd a fejed a hideg csap alá!

SABINA *(suttog)* Majd én segítek neki. Ismerem kölyökkorától. Maguk csak folytassák addig a darabot! Na, jöjjön szépen!

Henry kifelé indul Sabinával, de az ajtóban visszafordul, és így szól Mr. Antrobushoz

HENRY Köszönöm. Köszönöm, amit az előbb mondott. Holnap már nem lesz semmi baj. Ígérem, nem vadulok meg ennél a jelenetnél.

Henry és Sabina kimegy.

Mr. Antrobus a bejárathoz lép, és rátolja a reteszt. Mrs. Antrobus székét az asztal mellé húzza

MRS. ANTROBUS Te George, csak nem sántítasz?

MR. ANTROBUS De igen, egy kicsit. Kiújult a régi sebem, még a másik háborúból. Nem nagy eset.

MRS. ANTROBUS *(kinéz az ablakon)* Néhol már lámpák gyúlnak – hét esztendeje először. Az emberek föl-alá járnak, úgy bámulják. Odaát, Hawkinsék üres telkén a béke tiszteletére örömtűz ég. Körültáncolják. Mintha madárijesztők járnak a táncot.

MR. ANTROBUS Örömtűz kell nekik! Mintha nem láttak volna épp elég tüzet! Maggie, a kutya

nincs meg?

MRS. ANTROBUS Persze hogy nincs. Régóta már. Excelsiorban nem maradt kutya. – Jaj, csak-hogy itt vagy megint! Ennyi év után. Pedig már levélre se számítottam. Az a néhány is, ami jött, legalább hathónapos volt, ha nem egyéves.

MR. ANTROBUS Bizony, teli az óceán levéllel meg sok más egyébbel.

MRS. ANTROBUS Ül le, George, elfáradtál!

MR. ANTROBUS Nem, ül csak le magad, fiam! Fáradtnak fáradt vagyok, de annál nyugtalanabb. *(Miközben az asszony előrejön, hirtelen)* Jaj, Maggie! Szörnyű! Odavan. Elvesztettem!

MRS. ANTROBUS Mit, George? Mit vesztettél el?

MR. ANTROBUS A legfontosabbat: a vágyat, hogy újrakezddjek mindent, hogy megint hozzáfogjak az építéshez.

MRS. ANTROBUS *(jobb felől az asztalhoz ül)* Ne félj, George, majd megjön az is!

MR. ANTROBUS *(az ablaknál)* Elszállt belőlem. Most én is annyit érzek csak, mint azok ott, akik a tűz körül ugrálnak: megkönnyebbülést, semmi mást. Csak arra vágyom, hogy megpihenjek, visszatáljak a régi kerékvágásba, és vigyázzak, hogy a szomszéd össze ne járja a kiskertem gyepét. Igen. De amíg tartott a háború – vérben, szennyben, izzadva és hidegben –, éjjel-nappal akadtak pillanatok, Maggie, amikor tisztán láttam, mit kell tennünk, ha egyszer vége lesz. Háborúban az ember mindig a jobb világról álmodik, békében pedig csak a kényelemre gondol. Elvesztettem a vágyat a jobb után. Émelygek és fáradt vagyok.

MRS. ANTROBUS Hallod? Sír a baba. Ez pedig Gladys hangja. Talán sikerül Henryt megnyugtattania. Tudod, George, amíg Gladys meg én úgy éltünk, mint a vakond vagy a patkány, és már azt se tudtuk, hogy mentsük meg a kicsi életét – egyetlen gondolatba kapaszkodtunk, abba, hogy te végül is jóra fordítod ezt a sok-sok szenvedést. Éjjel is, vaksötétben, éhesen, lázasan ezt súgtuk egymásnak vigasztalásul. Nem, George, az a vágy nem szállt el nyomtalanul belőled, az még visszatér. Gondold meg, mi éltetett bennünket ennyi éven át! És most se a kényelemre vágyunk. Elszenvedünk mindent, amit kell; csak azt a hitet öntsd vissza a szívünkbe.

SABINA *(lép be égő lámpával, az első felvonásbeli öltözetben)* Mrs. Antrobus, kérem ...

MRS. ANTROBUS Tessék, Sabina.

SABINA Szükség van most rám?

MRS. ANTROBUS Nem, Sabina, lefekhetsz.

SABINA Hát ha nincs ellene kifogása, elmennék én is az örömtűzhöz ünnepelni, hogy vége a háborúnak. És tetszik tudni, kinyitották a Gyémánt mozit, és a közönség minden hölgytagja kézzel festett levesestálat kap ajándékba, és gondoltam, talán jó volna, ha valamelyikünk elmenne.

MR. ANTROBUS Csak az a baj, Sabina, hogy egy fillérem sincs. Jó ideje nem láttam már egy lyukas garast se.

SABINA Á, nem kell oda pénz! Mindent elfogadnak, amit visz az ember. És nekem van egy kis ... egy kis ... Mrs. Antrobus, ígérje meg, hogy nem szól senkinek. Mert súrolja egy kicsit a törvény határát. De adok ám maguknak is.

MR. ANTROBUS Miről van szó?

SABINA Maguknak is adok. Tegnap szereztem egy csomó ... húsleveskockát.

MRS. ANTROBUS *(odafordul, és nyugodtan szólal meg)* De Sabina, tudod, hogy be kell szolgál-

tatni a városházára. Ők osztják szét igazságosan.

SABINA (*kitör*) Nem én csináltam ezt a háborút. Nem is kértem belőle soha. De azok után, amiken átmentünk, az embernek igenis van joga, hogy két marokra fogja, amit talál. Akármilyen derék ember maga, Mr. Antrobus, érvényesülni csak akkor érvényesülne, ha megértené, hogy aki bírja, marja: ez volt a szabály, amióta a világ világ, ez is lesz mindig. Most meg kiváltképp az! (*Könnyek közt*) Jaj, gyalázatos ez a világ! Maguknak se kell, hogy én magyarazzam. Azelőtt még azt hittem, lehet tán rajta segíteni, de most már több az eszem. Undorító! Utálat! (*Lassan előrejön, és hat kockát vesz ki a retiküljéből*)

MR. ANTROBUS Köszönjük, Sabina.

SABINA De kaphatok ... kaphatok egyet mozira?

Mr. Antrobus szó nélkül visszaad egyet

Köszönöm.

MR. ANTROBUS Jó éjszakát, Sabina.

SABINA Kérem, Mr. Antrobus, ne vegye a szívére, amit mondtam. Én csak egyszerű lány vagyok, érte, hogy gondolom, egészen egyszerű lány. Maga meg okos ember, nagyon okos, hiszen maga találta föl az ábécét is meg a kereket és egy csomó más dolgot ... és ha most megint tervel valamit, nehogy én szegjem kedvét. Csak tudja, olykor-olykor jólesik elmennem moziba, na. Jót tesz az idegeimnek. De ha kitalál valamit, amivel javítani lehet ezen a vén, bolond világon, én mindenben magával tartok, mert én ... mert, mert ... Jó éjszakát. (*Kimegy*)

Mr. Antrobus derűsen föl kacag

MR. ANTROBUS Most eszembe jut, mi volt az a három kérdés, ami egyszerre ötlött fel bennem mindig, valahányszor már úgy éreztem, hogy kezdek tisztán látni. (*Arrafelé mutat, amerre Sabina távozott*) Miért kiált a nép nagy zavarában, szükségében? Ez volt az első. A másik, hogy mi van veled, a gyerekekkel, a házzal... És ... te, Maggie, alig merem kimondani a harmadikat. Mi van a könyveimmel?! Ugye, odaveszett mind?

MRS. ANTROBUS Dehogy. Épp itt van néhány belőlük. Csak vigyázz, nagyon piszkosak!

MR. ANTROBUS Hát megvannak?! Emlékszel, legutóbb majdnem mindet elvesztettük. És mikor öreg pincékből végre összekapartunk néhány rongált példányt, úgy járták át a vérünket, mint a láz. Szinte maguk építették föl a könyvek újra a világot. (*Elhallgat, kezébe vesz egy könyvet, aztán fölpillant*) Bizony már régóta nem megy ki a fejemből egy pillanatra sem, hogy a lét – küzdelem. Tudom, hogy minden, ami jó és nagyszerű a világon, szüntelen veszélyben van, borotvaélen táncol, és – legyen akár föld, akár otthon, akár haza – harcolni kell érte. Egyetlen kívánságom csak az, hogy új meg új világot építhessek, és ezt mindig megadta nekünk az Isten. És adott hozzá ... (*Kinyitja a könyvet*) ... barátokat is, hogy ők vezessenek; ők emlékeztessenek ballépéseinkre. Igen, Maggie, mi – te meg én – emlékezni fogunk a békében is arra, amire oly nagyon ráébredtünk a háborúban. Hosszú utat jártunk be. Tanultunk belőle. Tanulunk ezután is. És ezekben itt minden megtett lépésünknek föl van jegyezve számunkra a nyoma. (*Az asztalnál áll, és lapoz a könyvben*) Néha kint, a fronton, mikor egész éjszaka talpon voltam egy domb tetején, próbáltam földidézni egyet-mást a könyveimből. Néha egész bekezdésekre emlékeztem, máskor csak mondatokra. Aztán egy idő múlva az a szokásom támadt, hogy nevet adtam az éjszaka minden órájának. (*Leül, kikeres egy passzust a könyvben*) A kilenc órát Spinozának neveztem el. Hol is van az, hogy „Miután a tapasztalat megtanított rá ...”

A hátsó fal eltűnt. Az emelvényt látjuk. Fred Bailey a számát cipelve megindul balról jobbra. Mrs. Antrobus az asztalnál varrogat

FRED BAILEY „Miután a tapasztalat megtanított rá, hogy a mindennapi élet eseményei hívságo-

sak és értéktelenek, és beláttam, hogy mindaz, amit kívánok, és amitől félek, önmagában se nem jó, se nem rossz, csak amennyiben az elmére hat – végül is elhatároztam: ezután azt kutatom, vajon létezik-e valami igazán jó, amit az emberrel közölni lehet.”

Szinte azonnal újtárra indul az emelvényen Hester a tüzessel. Gladys megjelenik a konyhaajtóban, és anyja felé tart

HESTER „Akkor azt mondd meg, Kritiász, hogyan válassza meg az ember az uralkodóját? Nem olyasvalakit fogunk választani, aki önmagában már jól tud uralkodni? Mert hiszen tudjuk, hogy az olyan uralkodói döntés, melynek rugója félelem, büszkeség vagy hiúság, hatásában ezerszeresen sújthatja a polgárokat.”

Hester eltűnik, és Ivy szólal meg, a tizenegy óra

IVY „A jó kedélyre, mely megőrzi az erőt, azt mondjuk, isteni. Nekünk, halandóknak, csak ritkán van benne részünk, pedig az ilyenfajta erő a legjobb és legnagyobb. Az istenségben azonban jelen van szüntelen. Csodálatos bennünk is, ámde ott még inkább csodálatos.”

Amint Tremayne megszólal, Henry jelenik meg a színpad szélén, tépelődik, nem békiült meg, de itt maradt

TREMAYNE „Kezdetben teremté Isten az eget és a földet. A föld pedig kietlen és pusztá vala, és sötétség vala a mélység színén, de az Isten lelke lebeg vala a vizek felett. Akkor mondá az Isten: Legyen világosság! És lőn világosság.”

Hirtelen elsötétedik, és csönd lesz, csak az óra üti el, ami hiányzik még az éjjélhez. Aztán egyszerre ismét teljes fényben a színpad. Sabina az ablaknál áll, mint a darab kezdetén

SABINA Ajjajaj! Már hat óra, és még most sincs itthon az úr! Jaj, Istenkém, csak baj ne érje, mikor átjön a Hudson-folyón. Ki hallott ilyet? Senki. De én már meg se lepődöm. Az egész világ tótágast áll. Csoda, hogy nem omlott rég fejünkre a ház! *(Előrejön a rivaldához)*

Ezt hallották az elején. És ugyanazt folytathatjuk tovább, évmilliókon át.

Menjenek haza.

A darab végét még nem írták meg.

Az Antrobus házaspár? Fejükben ismét száz meg száz terv hajszolja egymást. Tele vannak hittel, akárcsak a kezdet kezdetén – és arra kértek, mondjak az ő nevükben is jó éjszakát.

Függöny